

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kryštof Indra

Význam alternativních trestů v ČR

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Význam alternativních trestů v ČR*“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 7. července 2023

.....

Kryštof Indra

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Romanu Vicherkovi, že se ujal vedení mé diplomové práce, za cenné rady a vstřícný přístup během vedení mé diplomové práce.

Obsah

Seznam použitých zkratek	6
Úvod	7
1 Úvodní kapitola	10
1.1 Trest a jeho účel.....	10
1.2 Historický exkurz	11
1.3 Alternativní opatření obecně	12
2 Probační a mediační služba	14
2.1 Problémy probační a mediační služby.....	16
2.2 Parole.....	17
3 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem	20
3.1 Zákonné podmínky	20
3.2 Praktické problémy	23
4 Domácí vězení	29
4.1 Zákonné podmínky	30
4.2 Náhradní trest odnětí svobody.....	32
4.3 Domácí vězení a praxe	33
5 Obecně prospěšné práce	36
5.1 Zákonné podmínky	37
5.2 Praktické problémy.....	38
6 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.....	43
6.1 Zákonné podmínky	45
6.2 Praktické problémy.....	46
Závěr.....	50
Seznam použitých zdrojů.....	53
Abstrakt	58
Seznam klíčových slov	58
Abstract.....	59
Key words.....	59
Přílohy:	60
Příloha č. 1	60

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
IKSP	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění novely provedené zákonem č. 162/1998 Sb.
PMS	Probační a mediační služba
TČ	trestný čin
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Jako téma této diplomové práce byla zvolena oblast trestního práva, konkrétně potom stále nesmírně diskutovaná problematika alternativních trestů, tedy alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a jejich význam pro společnost.

Zcela zásadním momentem je datum 1. 1. 2010, kdy nabyl účinnosti TZ, který zavedl do právního řádu ČR nejen celou řadu změn, ale i úplné novinky, které dřívější trestní zákon neznal. V mnoha odborných publikacích je obecně skloňováno neúměrné zatížení českých soudů a na to navazující přeplněnost věznic. Z těchto publikací a statistik zjišťujeme, že ČR patří v rámci Evropské unie mezi země s největším počtem osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody. V ČR je v současné době v provozu 25 věznic a 10 věznic vazebních, v nichž, podle informací z měsíce dubna 2023, vykonávalo trest odnětí svobody téměř 20 tisíc odsouzených. Na 100 000 obyvatel tedy v ČR připadá 180 vězňů. Jde o čtvrtý nejvyšší počet vězněných osob v rámci Evropské unie, vyšší počty vykazují pouze okolní státy, konkrétně pak Slovensko, Polsko a Maďarsko. Přitom podle údajů Vězeňské služby dosahují denní náklady na jednoho vězně přibližně částku 1 900 Kč, navíc se v příštím roce změní normy nároku vězňů na ubytovací prostor, čímž se kapacita českých věznic sníží o 10 %. Tyto informace lze v současnosti, při napjatém státním rozpočtu, považovat za nesmírně alarmující.¹ Na vysoký počet osob ve věznicích upozornil i předseda Vlády ČR při bilanční návštěvě na Ministerstvu spravedlnosti počátkem roku 2023. Premiér uvedl, že kapacity věznic jsou aktuálně naplněny z 95 %, uvedl rovněž, že jsou nutné změny. Tyto změny by měly spočívat jednak v novelizaci trestního řádu, dále ve změnách trestních sazeb, a v neposlední řadě také v rozsáhlejšímu využívání alternativních trestů.²

Vedle popsaných problémů souvisejících s kapacitou vězeňských zařízení a s financováním těchto zařízení nelze opomínat ani sociální dopady vlivu uvěznění na jednotlivce. Jde o to, že jedinec je uvězněním vytržen ze sociálního prostředí, během pobytu ve vězení často dochází k narušení sociálních vztahů odsouzeného, a to jak rodinných, tak pracovních. Tím, že pachatel přijde o práci, se velmi oslabuje jeho schopnost nahrazovat škodu způsobenou jeho trestným činem, stejně jako schopnost vyživovat ty, o které je povinen pečovat a tím se pak pachatel dostává do jakéhosi bludného kruhu. Za zmínku by rovněž stálo vzpomenout negativní

---

¹ BREZOVSKÁ, Katarína. *Počet vězňů roste, Česko má čtvrtou nejvyšší míru uvěznění v Evropské unii* [online]. Český rozhlas, 25. dubna 2023 [cit. 10. června 2023]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/pocet-veznu-roste-cesko-ma-ctvrtou-nejvyssi-miru-uvezneni-v-evropske-unii-8781281>.

² Česká tisková kancelář. *Počet vězňů v Česku je podle premiéra příliš vysoký a je to potřeba změnit* [online]. Česká justice, 30. ledna 2023 [cit. 10. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/01/pocet-veznu-v-cesku-je-podle-premiera-prilis-vysoky-a-je-to-potreba-zmenit/>.

působení vězeňského prostředí na odsouzené, což se týká především pachatelů, kteří se do věznice dostanou poprvé, a nakonec i reálná možnost stigmatizace odsouzeného. V současné době tedy převládá důraz a zaměření na ukládání trestů a vězeňský systém v rámci restorativní justice, který by měl doplňovat a pozitivně ovlivňovat dosavadní systém retributivní trestní justice. Přístupy restorativní justice nebrání využití či kombinaci užití s trestem odnětí svobody.

Jak již bylo konstatováno, jednou z možností, jak dosáhnout v této oblasti zlepšení nepříznivého stavu, je bezesporu efektivní využívání alternativních trestů, což by nebylo možné bez existence PMS. Vzhledem k omezenému rozsahu této práce a díky navázání spolupráce s PMS Třebíč vyplynulo, že se svou činností nejvíce podílejí na výkonu trestů domácího vězení, obecně prospěšných prací, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a podmíněného odsouzení s dohledem. Z tohoto důvodu bude nejstěžejnější část diplomové práce věnována právě těmto výše zmíněným alternativním trestům.

V návaznosti na výše uvedené úvahy si tato diplomová práce klade za cíl zhodnotit výhody či nevýhody alternativních trestů co do významu s návrhy *de lege ferenda*, stejně jako to, které konkrétní problémy se vyskytují při aplikaci alternativních trestů v praxi. Pro zjištění aktuálních problémů z praxe jsem vykonal odborný rozhovor s probačním úředníkem, kdy respondent čerpal především ze svých zkušeností z šestileté praxe na pozici probačního úředníka PMS Třebíč a více jak dvacetileté praxe u Policie ČR, a to mimo jiné na pozici vedoucího oddělení obecné kriminality služby kriminální policie a vyšetřování, územního odboru PČR Třebíč.

Vzhledem k omezenému rozsahu diplomové práce zde není věnována dostatečná pozornost ostatním druhům alternativních opatření, tedy odklonům, upuštěním od potrestání a speciální úpravě mladistvých a právnických osob, které mají v sankčním systému také své nepostradatelné místo.

Diplomová práce je rozčleněna na úvod, šest kapitol a závěr. Úvodní kapitola slouží pouze jako prvotní přiblížení se dané problematice, konkrétně pak trestu a jeho účelu, nastínění historického vývoje alternativních trestů na našem území a také postavení alternativních trestů v rámci alternativních opatření. V druhé kapitole je vymezeno postavení a úloha PMS a problémy, se kterými se v současné době musí potýkat. Obsahem následujících kapitol (3-6) je problematika trestu domácího vězení, trestu obecně prospěšných prací, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. V každé z těchto kapitol se nachází obecné vymezení daného trestu, zákonné podmínky pro jeho uložení a snaha o nalezení praktických problémů, které se vyskytují při

aplikaci v praxi, za použití analýzy jednotlivých ustanovení právní úpravy, statistických údajů, odborné literatury a odborných rozhovorů.

Závěrečná kapitola diplomové práce je autorovou snahou o zhodnocení výhod či nevýhod alternativních trestů co do významu s návrhy *de lege ferenda*, stejně jako to, které konkrétní problémy se vyskytují při aplikaci alternativních trestů v praxi.

1 Úvodní kapitola

1.1 Trest a jeho účel

Lidské chování od nepaměti ve společnosti vykazuje určité znaky, které je nutné v zájmu společnosti určitým způsobem řídit a regulovat. Každá společnost musí tedy mít v rámci zachování určitého řádu stanovena určitá pravidla, v nichž má jedinec vymezena svá práva vůči druhým a společnosti a na druhé straně vymezeny určité povinnosti vůči nim. Pokud jedinec tato nastavená pravidla porušuje a neplní, musí být připraven na sankce za jejich porušení. Trestní právo představuje souhrn nejzásadnějších hodnot společnosti chráněných státem, postihuje závažné sociálně deviantní druhy chování, stanovuje sankce a pravidla jejich aplikace.³

Definic trestu existuje celá řada. Každá z nich je jiná, ale převážně všechny obsahují újmu, kterou v sobě trest zahrnuje. S tím souvisí i účel trestu, na základě kterého se vyvinuly teorie absolutní (retributivní), teorie relativní (utilitární) a později teorie smíšené (slučovací), které se snažily vybrat z každé teorie to nejlepší.⁴ Absolutní teorie neboli teorie taliační⁵ vychází z myšlenky „*pu intur, quia peccatum est*“, tedy trestá se, protože bylo páčáno zlo.⁶ Tuto teorii tedy reprezentuje teorie odplaty, která s trestem spojuje pouze samotné potrestání viníka a nesleduje žádný jin účel. Naproti tomu relativní teorie vychází z myšlenky „*punitur, ne peccetur*“, tedy trestá, aby nebylo páčáno zlo.⁷ Tuto teorii tedy představuje teorie prevence, která spatřuje smysl trestu v ochraně společnosti a v polepšování zločince. Teorii odplaty představuje imperativ: „Vina vyžaduje trest“, na místo toho zde platí „Nemoc vyžaduje léčení“.⁸ Postupem času se začaly objevovat teorie smíšené, které se snažily z obou výše uvedených teorií použít pozitivní znaky a spojit je dohromady, dá se říci, že je jakýmsi hybridem mezi již zmíněnými přístupy.⁹ Výsledkem by měl být tedy trest, který by měl být zasloužený v závislosti na tom, co bylo spácháno v minulosti a zároveň i pro společnost prospěšný tím, že se do budoucna zabrání páčání dalších trestných činů. České trestní právo je založeno na smíšené teorii trestání, spojující ochranné, nápravné a generálně preventivní

³ KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 185.

⁴ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ s. r. o., 2007, s. 13-14.

⁵ *Ius talionis* je latinský výraz, který znamená: právo msty.

⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, Zvláštní část*. 6 vydání. Praha: Leges, 2017, s. 384.

⁷ VICHEREK, Roman. Účel trestu [online]. *epravo.cz*, 22. března 2013 [cit. 10. června 2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>.

⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, Zvláštní část*. 6 vydání. Praha: Leges, 2017, s. 384-385.

⁹ Tamtéž s. 385.

působení trestu. V současném TZ, na rozdíl od předchozí právní úpravy, bychom definici účelu trestu hledali marně. Důvodová zpráva uvádí, že vymezení účelu trestu je ponecháno trestní nauce¹⁰, která je v tomto vymezení poměrně jednotná. Účelem trestu tedy je:

- ochrana společnosti před pachateli trestných činů (primární cíl trestu),
- zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti,
- vychovávat odsouzeného k tomu, aby vedl řádný život a
- generálně preventivní účinek trestu.¹¹

1.2 Historický exkurz

Bezpochyby nejznámějším alternativním trestem je trest domácího vězení, což platí pro jak současnou, tak minulou dobu. V historii se můžeme poměrně často setkat s celou řadou osobností, které byly z nejrůznějších důvodů drženy v domácím vězení, vzpomenout lze například premiéra Kambodži Pol Pota, šéfkou Myanmarské vlády Aun Schan Su Ťij, císaře Napoleona či Galilea Galilee. V českých podmínkách lze vzpomenout na kardinála Josefa Berana, či operní divu Emu Destinovou. V souvislosti s tímto trestem je na místě zmínit především zákon č. 117/1852 Sb. o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852. Tento zákon osvícenského císaře Josefa II. se stal základem rakouského a posléze i československého trestního práva. O životaschopnosti tohoto zákona svědčí i fakt, že na našem území platil až do roku 1950. Právě tento zákon poprvé zakotvil možnost uložení domácího vězení. Tento trest bylo možno uložit pachateli namísto uložení prvního stupně vězení, pachateli, který měl bezúhonnou pověst a který se jinak nemohl starat o svůj úřad, obchod nebo výdělek. Podmínkou však byl slib odsouzeného, že se pod žádnou záminkou nevzdálí ze svého domu, anebo tak, že se postaví stráž k jeho obydlí.¹²

V historickém exkurzu lze pokračovat představením zákona č. 562/1919 Sb. ze dne 17. 10. 1919 o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění. Tímto zákonem byla do právního řádu zakotvena možnost využít oba zmíněné instituty, což lze opět považovat za nesmírně pozitivní počin v dosavadním trestním právu.¹³

Jak již bylo konstatováno, na území nynější České republiky platil až do roku 1950 rakouský trestní zákoník z roku 1852. V nově vzniklé republice bylo zřejmé, že právo obecně,

¹⁰ Důvodová zpráva k TZ, Zvláštní část. s. 214. (sněmovní tisk 410/0).

¹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, Zvláštní část*. 6 vydání. Praha: Leges, 2017, s. 388-389.

¹² § 244, 245, 246 a 262 zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, znění účinné od 1. 9. 1852 do 31. 7. 1950.

¹³ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 37-38.

trestní právo nevyjímaje, musí doznat změn, které budou reagovat na nově nastolené poměry v republice. Národní shromáždění proto přijalo čtyři nové právní předpisy, z nichž je za stěžejní nutno pokládat zákon č. 86/1950 Sb. ze dne 18. 7. 1950 Trestní zákon a zákon č. 87/1950 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) z téhož dne. Trestní zákon zavedl v § 24 do právního řádu možnost podmíněného odsouzení. Soud mohl podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody, který nepřevyšoval dva roky, a měl zato, že vzhledem k předchozímu životu pachatele, jakož i okolnostem případu, bude účelu trestu dosaženo i bez jeho výkonu. Připomenout je nutno rovněž zákon č. 63/1956 Sb., ze dne 23. 12. 1956, kterým se mění a doplňuje zákon č. 86/1950. Touto novelou byla do trestního řádu zavedena instituce upuštění od potrestání. Tento institut bylo možno použít v případě, kdy se jednalo o čin „menšího významu“ a pachatele, který „vedl řádný život pracujícího člověka“. Exkurzi po historii alternativ lze zakončit v roce 1961, kdy byl 8. 12. schválen zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon, jehož účelem bylo ve vyhlášené Československé socialistické republice „*chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovávat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působil výchovně i na ostatní členy společnosti.*“ Z pohledu alternativních opatření však byla podstatná novela tohoto zákona zveřejněná pod číslem 56/1965 Sb., kterým se měnil a doplňoval trestní zákon č. 140/1961 Sb. Tímto zákonem byla rozšířena možnost uložení trestu propadnutí majetku u trestných činů opuštění republiky a zběhnutí do ciziny.

K podanému stručnému přehledu lze pouze dodat, že ukazuje, jak složitě se prvky jednotlivé alternativy implementovaly do našeho právního řádu. Bohužel je rovněž třeba dodat, že zejména po roce 1950 byl jak celý právní systém, tak samotné trestní právo poplatné vůli tehdy vládnoucí třídy, stejně jako vlivu sovětského práva. Ze současného pohledu je pak z přehledu patrný pozitivní posun z pohledu alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody k němuž došlo po roce 1989, o němž bude pojednáno v dalších kapitolách této práce.

1.3 Alternativní opatření obecně

V kontextu zmínění pojmu trestu, účelu trestu, tak i historického vývoje trestání můžeme konstatovat, že hlavním cílem a účelem trestu, potažmo trestního práva ve vztahu k pachateli trestné činnosti není jen jeho potrestání, ale naopak náprava, obnovení narušených společenských vztahů a následné zapojení do řádného života. Pokud by toto nebyl hlavní cíl a pachatelé by byli pouze trestáni, a to beze snahy dosáhnout účelu trestu, docházelo by velmi často k recidivě těchto nenapravených pachatelů a opětovnému ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody, který s sebou přináší celou řadu známých negativ. Z tohoto důvodu se stát v rámci své trestní politiky a v souladu s principy restorativní justice snaží uplatňovat jiné

způsoby řešení trestních věcí, které se souhrnně označují jako alternativní opatření. V našem právním řádu žádnou legální definici tohoto pojmu nenalezneme, avšak odborná literatura jej vnímá jako „*souhrn institutů, jejichž primárním účelem je nahrazování nepodmíněného trestu odnětí svobody, jejich uspořádání a vzájemné vztahy mezi nimi.*“¹⁴ Již ze samotného slova alternativa můžeme odvodit, že se jedná o možnost výběru mezi dvěma či více možnostmi.

Alternativní řešení trestních věcí lze dle odborné literatury dělit do dvou kategorií. Jednak v rámci systému platného trestního práva, tedy instituty upravené trestním právem hmotným a procesním a jednak mimo tento systém, tedy v prostředí, které samo není právem regulováno, ale v němž lze podle platné právní úpravy dosáhnout řešení, které má určitý dopad v trestněprávní oblasti, jako je např. mediace. Na základě výše uvedeného rozlišujeme alternativní opatření následovně:

- alternativní opatření podle trestního práva hmotného
- alternativní tresty
- alternativy k potrestání
- alternativní opatření podle trestního práva procesního
- alternativní opatření realizované mimo systém trestního práva (zejména mediace).¹⁵

V českém trestním právu rozeznáváme trestněprávní alternativy v rámci trestního práva hmotného coby alternativy k potrestání a alternativní tresty.¹⁶ Bezesporu nejznámějšími a nejdiskutovanějšími jsou právě alternativní tresty. Samotný pojem alternativních trestů nenalezneme v žádném ze zákonů českého právního řádu. Je zcela zřejmé, že alternativní tresty jsou alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Pachatel spáchaného TČ zůstává zpravidla na svobodě, je však omezen určitými podmínkami. Alternativní tresty neplní tzv. odplatnou funkci, ale jejich cílem je dosáhnout nápravy delikventa, eliminovat negativní důsledky spojené s uvězněním (ztráta sociálního postavení, ohrožení rodinných a osobních vazeb, ztráta profesního uplatnění, apod.) a působit na něj tak, aby se nevrátil zpět na kriminální dráhu. Někteří odborníci se neshodnou na zařazení alternativních trestů v rámci užšího pojetí, ale v nejširší rovině je lze vymezit tak, že jsou to ty tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody. S výjimkou nepodmíněného trestu odnětí svobody sem spadají tedy veškeré druhy trestů, které jsou uvedeny v ustanovení § 52 TZ.

---

¹⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 30.

¹⁵ SOTOLÁŘ, Alexandr a kol. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 15.

¹⁶ MASOPUST ŠACHOVÁ, P. *Využití restorativních programů u závažné trestné činnosti*. Státní zastupitelství, 2014, č. 6, s. 31.

2 Probační a mediační služba

Vznik PMS souvisí se změnou společenských poměrů po roce 1989 a vychází z myšlenek již zmiňované restorativní justice, která je ve většině vyspělých zemí nedílnou součástí trestní justice. Před sametovou revolucí převažovalo retributivní pojetí trestní justice a určité prvky probace se vyskytovaly pouze prostřednictvím profesí sociálních kurátorů a kurátorů pro mládež, které lze považovat za předchůdce probačních úředníků.¹⁷

Principy restorativní justice pronikaly do trestního řízení stále silněji, především pak mediace a probace, a s tím se rozšiřovala škála trestů, které nebyly spojeny s uvězněním pachatele.¹⁸ Po vzoru zahraničních právních úprav se tedy zákonodárce rozhodl o revizi systému a přijetí zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů. Tímto zákonem došlo ke zřízení PMS jako organizační složky státu patřící do resortu ministerstva spravedlnosti, která je na orgánech činných v trestním řízení nezávislá. PMS zahájila svoji činnost od roku 2001. Primární činností této složky je činnost probační a mediační, kterou zajišťuje probační úředník, jehož kvalifikaci upravuje § 6 zákona o PMS.¹⁹

V zákoně o PMS jsou vymezeny činnosti, které mají být probačními úředníky zajišťovány. Své úkoly plní v rámci trestního řízení před aplikací určitého alternativního opatření a dále i v rámci řízení vykonávacího.

Podílí se na přípravě podkladů pro rozhodování soudů a státních zastupitelství ve věcech možnosti využití odklonu od trestního řízení, podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody či uložení alternativního trestu.

Dále také na kontrole uložených sankcí a opatření, jako jsou trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a kontrola výkonu dohledu u podmíněného odsouzení, podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nebo nahrazení vazby.

- práce s delikventní mládeží,
- poskytování pomoci a podpory obětem trestných činů,
- podpora restorativních přístupů v rámci trestního řízení, např. v podobě zprostředkování dohod o náhradě škody, o vypořádání vzájemných vztahů, realizace mediací, restorativních

---

¹⁷ ŠTERN, Pavel a kol. *Probace a mediace: možnost řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 10-11.

¹⁸ DOUBRAVOVÁ, Dagmar a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ, 2001, s. 21.

¹⁹ § 1 a § 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

skupinových konferencí mezi pachatelem a obětí TČ směřajících k urovnání konfliktního stavu.²⁰

Kontrolu a zajištění výkonu trestů, které nejsou spojené s trestem odnětí svobody, je možné probačními úředníky provádět zejména u těchto trestů:

- domácího vězení,
- obecně prospěšných prací, zejména pokud byla obžalovanému uložena přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život,
- peněžitého trestu, zejména byl-li uložen ve splátkách nebo na žádost odsouzeného mu byly povoleny splátky z důležitých důvodů po právní moci rozsudku v rámci vykonávacího řízení,
- zákazu činnosti,
- zákazu pobytu, zejména pokud mu byla uložena přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a
- podmíněného odsouzení a podmíněného odsouzení s dohledem, v rámci kterého lze také uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti.²¹

Z rozhovoru s pracovníky PMS vyplynulo, že se svou činností nejvíce podílejí na výkonu trestů domácího vězení, obecně prospěšných prací, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Z tohoto důvodu jsem se v rámci své diplomové práce rozhodl v následujících kapitolách věnovat právě těmto trestům svou pozornost.

PMS úzce spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení a připravuje podklady pro rozhodování státních zástupců a soudců. Primárním cílem PMS je vytváření podmínek a předpokladů k využití některého z alternativních opatření s cílem, aby obviněný (obžalovaný či odsouzený) vedl v budoucnu řádný život a došlo k narovnání a zhojení stavu mezi pachatelem a poškozeným. Pro činnost pracovníků PMS je vedle vysoké odbornosti též neméně důležitá spolupráce s dalšími subjekty, které participují na uvedené činnosti, jako jsou neziskové organizace, církve a náboženské společnosti, školy, zájmové sdružení, zaměstnavatelé a orgány sociálního zabezpečení. Smyslem spolupráce PMS a výše uvedenými subjekty je co možné

---

²⁰ Probační mediační služba České republiky. Statistiky [online]. [cit. 15.6.2023] Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/03/statistiky_agendy_pms_2017-2021.pdf, s. 4.

²¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4516-4521.

nejširší zapojení rodinného a sociálního prostředí pachatele, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného využití jednotlivých alternativních opatření.²²

2.1 Problémy probační a mediační služby

Z uvedeného výčtu oblastí a úkolů, které musí probační úředník zabezpečit a splnit, vyvstává otázka, jaký je optimální počet klientů, kteří připadají na jednoho probačního pracovníka. V důsledku překročení určité hranice počtu klientů dojde k ohrožení výsledku a významu celého opatření. Z důvodu nadměrného zatížení nemá probační pracovník na jednotlivé případy dostatek času a nemůže se tak svým klientům a jejich problémům věnovat v potřebné míře. Uvedená argumentace bývá často využívána při hledání důvodů nízké účinnosti probace na snižování recidivy pachatelů, ale výzkumné studie bezprostřední vazbu mezi těmito důvody spíše nepotvrzují. Nadměrné zatížení, které je uváděno v odborné literatuře a provedených analýzách, je potvrzeno i pracovníky, kteří působí v systému trestní justice u nás. Z provedených statistik je nedostatečná personální kapacita PMS tradičně zmiňována i u nás v ČR jako jedna z největších slabin. PMS v průměru uvádí, že maximální počet klientů by na každého z nich neměl přesáhnout 53 osob, což je v současné době bohužel nedostižná meta, nicméně záleží na teritoriální zatíženosti jednotlivých středisek PMS.²³ V roce 2020 byl průměrný počet případů kontroly výkonu sankcí na jednoho pracovníka 62, čímž došlo k mírnému poklesu v porovnání s předchozími lety. Bylo to dáno i celkovým poklesem počtu nových případů, a to i z důvodu pandemie covid-19. Je potřeba také vzpomenout klesající tendenci registrovaných trestných činů a jejich objasnění (příloha č. 1). Některá střediska jsou však vytíženější než jiná, a proto v některých případech připadalo na jednoho pracovníka i více než 75 případů kontroly sankcí.²⁴ V roce 2017 došlo k navýšení počtu probačních úředníků o 60, což vedlo k částečnému snížení neúnosně vysokého zatížení pracovníků probačními případy na některých střediscích. Přesto se tento problém nepodařilo uspokojivě vyřešit a i nadále zůstává průměrné zatížení pracovníků vysoké. Nedostatek zaměstnanců PMS souvisí i s vysokými nároky, které jsou na ně kladeny, a to jak z hlediska kvalifikace, kdy se ve valné většině vyžaduje vysokoškolské vzdělání, tak i z hlediska psychické náročnosti vyplývající z práce se složitými a rizikovými klienty. Ekonomicky i organizačně nejvhodnějším řešením se jeví zavedení administrativních pracovníků, kteří by plnili administrativní činnost (technické,

---

²² TOMÁŠEK, Jan a kol. *Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 39-40.

²³ Tamtéž s. 43-47.

²⁴ Probační a mediační služba České republiky. *Výroční zpráva za rok 2020* [online]. Praha, 2021. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/11/onas_zakladdokumenty_vyrocnizprava_2020_211111.pdf.

materiální a provozní zajištění, výprava pošty atd.), protože v současné době všechny tyto činnosti zastávají pracovníci PMS a tím by získali více času, který by mohli věnovat většímu množství klientů. Dále by jistě i ke zlepšení tohoto problému pomohlo zajištění motivačního mzdového ohodnocení reflektujícího rizikovost práce při výkonu probace a vytvoření karierního řádu a systému hodnocení a odměňování v rámci PMS.²⁵

2.2 Parole

Velmi důležitou činností PMS je bezesporu také dohled nad odsouzeným, který již vykonal část trestu odnětí svobody a byl předčasně propuštěn za současného uložení jistých podmínek. Jedná se tedy o podmíněné propuštění z trestu odnětí svobody podle § 88 TZ. Výstižnou definici tohoto institutu je možné nalézt v Madarově Slovníku českého práva, kde definuje, že podmíněné propuštění spočívá v tom, že „*osoba vykonávající trest odnětí svobody je podmíněně propuštěná z výkonu tohoto trestu ještě před jeho celým výkonem, a to pod podmínkou, že povede ve zkušební době řádný život, příp. splní též další podmínky*“.²⁶ Výhodou podmíněného propuštění je zejména usnadněná resocializace a společenská reintegrace odsouzeného. Projevuje se zde zároveň účelnost trestu odnětí svobody i ekonomie trestní represe.²⁷

Dle mého názoru institut podmíněného propuštění ve velké míře motivuje odsouzené k řádnému výkonu trestu odnětí svobody a zakládá důvod pro zamyšlení se nad svým dosavadním chováním, na základě čehož může odsouzený svoje dosavadní postoje přehodnotit. Cílem odsouzeného by tedy v ideálním případě mělo být sebekritické zhodnocení svého dosavadního protiprávního jednání a poučení se z něj, jehož výsledkem v určitých případech může být opuštění věznice před uplynutím celé doby výkonu trestu stanoveného soudem.

Dohled probačního úředníka v těchto případech nesměřuje pouze ke sledování a kontrole chování podmíněně propuštěného, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti, ale poskytuje mu i odborné vedení a sociální pomoc s cílem zajistit, aby se dokázal smysluplně zapojit do společnosti (zejména si našel odpovídající zaměstnání, získal sociální zázemí a obnovil či navázal vztahy v nejbližší komunitě) a vedl řádný život.²⁸ Může nastat i situace, kdy soud nad propuštěným stanoví probační dohled na základě § 89 TZ,

²⁵ Probační a mediační služba České republiky. *Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025* [online]. Praha. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/2017_koncepce_pm_do_roku_20251.pdf.

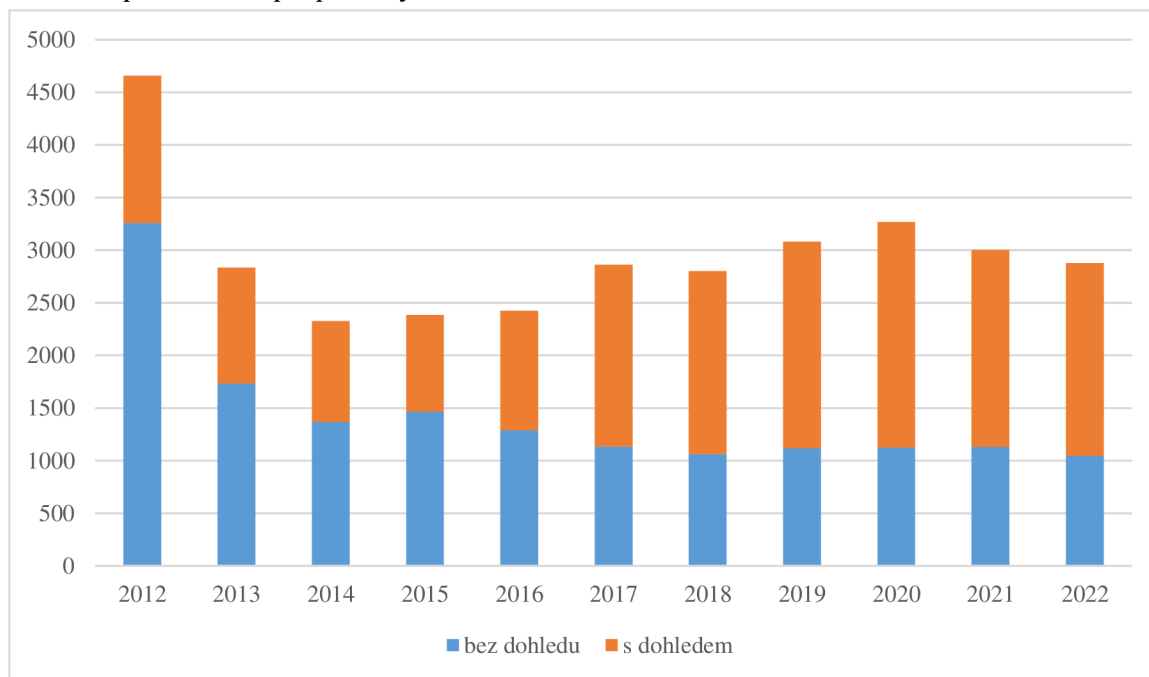
²⁶ MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva*. 3. vydání. Praha: Linde, 2002, 1030 s.

²⁷ DRÁPAL, Jakub a kol. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 290 s.

²⁸ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 11-12, s. 249.

od kterého se parole liší tím, že se probační úředník musí více věnovat adaptaci propuštěného na život na svobodě.

Graf podmíněně propuštěných v letech 2012 - 2022.²⁹

Ze Statistických ročenek Vězeňské služby České republiky vyplývá, že se celkový počet osob podmíněně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody od počátku 90. let postupně zvyšoval, přičemž nejvyššího počtu podmíněně propuštěných v novodobé historii České republiky bylo dosaženo v roce 2012, kdy se jednalo o 4658 osob. Dne 1. ledna 2013 byla vyhlášena amnestie prezidenta České republiky Václava Klause, která podstatným způsobem změnila situaci ve věznicích. Snížily se počty osob, které bylo možné podmíněně propustit z výkonu trestu odnětí svobody, což zapříčinilo výrazný pokles oproti rekordnímu roku 2012. Od roku 2014 je nárůst podmíněného propuštění pozvolný a ani zdaleka se neblíží hodnotám v roce 2012 a letech předchozích, což neodpovídá nárůstu počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Z výše uvedeného grafu můžeme jasně vyčíst, že se v několika posledních letech z celkového počtu podmíněně propuštěných zvýšil počet uložených dohledů. Tento trend pravděpodobně souvisí i se snahou PMS, která se této oblasti výrazně věnuje a připravuje různé programy, jejichž účelem je snížit předmětná rizika recidivy. Ovšem zvyšování počtu

²⁹ Vypracováno za pomoci dat Vězeňské služby České republiky. *Statistické ročenky Vězeňské služby* [online]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

podmíněně propuštěných s dohledem je omezené personálními možnostmi PMS a opět zde tedy narážíme na nedostatečnou personální kapacitu a nadměrné zatížení pracovníků PMS.

Stále intenzivnější pronikání prvků restorativní justice do českého právního řádu si vyžádalo společenskou potřebu vytvoření instituce, která by působila v oblasti restorativní justice a alternativních trestů. Touto institucí se stala Probační a mediační služba, která se stala součástí soustavy orgánů působících v trestním řízení již před 22 roky. PMS plní úkoly jak v oblasti sociální práce, tak v oblasti trestního řízení. PMS tedy představuje dnes již nepostradatelnou instituci na úseku trestní politiky, která v každodenní praxi plně prokázala svoji životaschopnost. Opomenout nelze ani nezbytnou spolupráci úředníků a asistentů PMS s orgány činnými v trestním řízení, stejně jako důstojnou realizaci a kontrolu uložených alternativních trestů.

3 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem

Podmíněné odsouzení s dohledem bylo do českého trestního práva zavedeno novelou zákona č. 253/1997 Sb., s účinností od 1. 1. 1998, a to společně s institutem podmíněného upuštění od potrestání s dohledem. Podstatou podmíněného odsouzení s dohledem je podle Ščerby „že výkon uloženého trestu odnětí svobody je podmíněně odložen na zkušební dobu, v jejímž průběhu je navíc pachatel ještě vystaven dohledu probačního úředníka. Oproti prostému podmínečnému odsouzení podle § 81 a násl. TZ. jde tedy o přísnější institut (pachatel je navíc povinen dodržovat omezení a povinnosti vyplývající z dohledu), ale navíc spojen s intenzivnějším výchovným působením na pachatele směřujícím k jeho resocializaci. Podmíněné odsouzení s dohledem je svou podstatou určeno zejména pro ty pachatele, jejichž osobnost je narušena výraznějším způsobem a jejichž chování v průběhu zkušební doby je proto třeba intenzivněji a efektivněji kontrolovat a pozitivně ovlivňovat.“³⁰

Podmíněné odsouzení s dohledem se od ostatních alternativních potrestání liší rozsahem použitelnosti. Použitím systému přiměřených omezení a povinností je dána možnost tento trest individualizovat na konkrétní osobu. Neexistuje zde omezení ve smyslu osobních překážek jako jsou osobní a majetkové poměry u peněžitého trestu, osobě a poměrům pachatele u domácího vězení nebo například zdravotní způsobilost u trestu obecně prospěšných prací.

3.1 Zákoné podmínky

Současná právní úprava podmíněného odkladu výkonu trestu s dohledem se nachází v ustanoveních § 84 TZ a následujících. Základní podmínky jsou stejné jako u prostého podmíněného odsouzení. To znamená, že soud uloží pachateli trest odnětí svobody, jehož konkrétní výměra nepřesáhla tři roky a dospěje k závěru, že k tomu, aby pachatel vedl řádný život, není potřeba výkonu trestu, a to vzhledem k osobě pachatele a jeho poměrům ve smyslu § 81 odst. 1 TZ. Na rozdíl od prostého podmíněného odsouzení má však soud za to, že je třeba zvýšeně sledovat a kontrolovat chování pachatele a poskytnout mu potřebnou péči. Základem účelu dohledu je tedy dle § 49 odst. 2 TZ *sledování a kontrola chování pachatele*, dále pak ochrana společnosti a pokus o zamezení jeho případné recidivy. Dalším účelem je pak snaha odsouzenému individuálně pomáhat, motivovat jej a odborně vést k řádnému životu. Dohledem se tedy rozumí dle § 49 odst. 1 TZ, pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem PMS, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu a dohledu a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona. Pachatel je povinen

---

³⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 241.

dodržovat zákonné povinnosti vyplývající z dohledu dle § 50 TZ a naopak probační úředník musí plnit a respektovat povinnosti a oprávnění, které mu zákon svěřil a které jsou zakotveny v ustanovení § 51 TZ.³¹

Tyto důležité povinnosti, které musí pachatel dodržovat, jsou tedy uvedeny v § 50 TZ:

- spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví, a plnit probační plán dohledu,
- dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu probační úředník stanoví,
- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, dodržování soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,
- umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje.

Povinnosti a oprávnění probačního úředníka, které jsou uvedené v § 51 TZ, byly změněny přijatou změnou TZ provedenou novelou č. 220/2021 Sb., s účinností od 1. 1. 2022, kdy došlo k zrušení periodických zpráv o průběhu dohledu či kontroly přiměřených omezení, povinností nebo výchovných opatření. Probační úředník měl povinnost vypracovávat průběžné zprávy každých 6 měsíců. Vzhledem k tomu, že tyto zprávy představovaly neúměrnou a nadbytečnou administrativní zátěž jak pro probační úředníky, tak pro soudy, došlo k jejich zrušení. Je na úvaze soudu, zdali považuje za potřebné požádat PMS o vypracování zprávy o průběhu výkonu dohledu, kontroly či o plnění uložených výchovných opatření mladistvým a o jeho osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého, přičemž určení periodicity těchto zpráv se ponechává zcela na úvaze soudu. Probační úředník vykonávající dohled či kontrolu povinností je povinen vypracovat probační plán, který musí aktualizovat dle potřeb odsouzeného. V případě porušení podmínek je povinen okamžitě informovat příslušný soud. Zrušení periodických zpráv tak neznamená přesun povinností vykonávat dohled či kontrolu na soudy, u dohledu vždy a v případě kontroly přiměřených omezení, povinností nebo výchovných opatření, pokud bude PMS touto kontrolou pověřena nebo zajištění jejich kontroly vyplývá přímo ze zákona, odpovídá za řádný výkon dohledu či kontroly PMS prostřednictvím svých pracovníků. Povinnost soudu zjišťovat, zda odsouzený vede řádný život a plní všechna mu uložená omezení, povinnosti či opatření, zůstala zachována v případech, kdy v dané věci nebude tato povinnost přenesena na PMS.³²

---

³¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 241-243.

³² Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb. Obecná část, s. 53-54 (sněmovní tisk 624/0).

Soud má uloženou povinnost dle § 122 odst. 1 TŘ, aby v rozsudku jasně specifikoval, zda má být dohled vykonáván v rozsahu TZ nebo zdali pachateli ukládá další přiměřená opatření. Z tohoto ustanovení vyplývá, že není možné, aby jiné povinnosti či omezení ukládal v rámci dohledu probační úředník. V rámci odborného vedení pachatele není však vyloučeno, aby odsouzenému probační úředník doporučil dodržovat určité omezení či povinnosti, které nevyplývají ze zákona či rozsudku. Tato doporučení však pro pachatele nemohou mít negativní právní důsledky v případě nerespektování z jeho strany.³³

Při podmíněném odsouzení s dohledem stanoví soud zkušební dobu dle § 85 odst. 1 TZ na jeden rok až pět let, kdy zkušební doba počíná právní mocí rozsudku. V odborných publikacích lze nalézt názor, že dohled může plnohodnotně plnit svoji funkci po dobu dvou, maximálně tří let. Pokud v této době nedojde ke změně chování a návyků odsouzeného, je další snaha zcela formální.³⁴ Na tyto skutečnosti reagovala změna TZ provedena novelou č. 220/2021 Sb., s účinností k 1. 1. 2022, kdy za ustanovení § 85 TZ bylo doplněno zcela nové ustanovení § 85a TZ, které upravuje zrušení dohledu nebo přiměřených omezení, přiměřených povinností a výchovných opatření. Jestliže podmíněně odsouzený, kterému byl uložen dohled, vede ve zkušební době řádný život a plněním svých povinností prokázal polepšení, může soud uložené přiměřené omezení, přiměřenou povinnost nebo výchovné opatření zrušit. Podmínkou je, že se očekává, že povede řádný život i bez nich. Soud může zrušit i dohled, pokud již není zapotřebí zvýšeně sledovat a kontrolovat jeho chování. Toto rozhodnutí může soud učinit nejdříve po uplynutí jedné třetiny uložené zkušební doby, nejméně však po šesti měsících jejího trvání.

Jestliže podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud dle § 86 odst. 1 TZ, že se osvědčil, jinak rozhodne, a to případně již během zkušební doby, že se trest vykoná. O návrh na zrušení uloženého dohledu v souladu s § 330a TŘ a zrušení přiměřených omezení nebo přiměřených povinností v souladu s § 330 TŘ nelze ze strany předsedy senátu rozhodnout, pokud k němu není připojeno kladné stanovisko probačního úředníka. Pokud takové stanovisko není připojeno, vrátí jej odsouzenému s poučením o nutnosti připojit k němu uvedené stanovisko probačního úředníka.

Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněné odsouzení s dohledem v platnosti, i když odsouzený zavdal příčinu k nařízení výkonu trestu a:

---

³³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 189-190.

³⁴ TOMÁŠEK, Jan a kol. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 19-29.

- stanovit nad odsouzeným další povinnosti v rámci uloženého dohledu,
- přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby stanovené v § 85 odst. 1 TZ,
- stanovit dosud neuložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 TZ směřující k tomu, aby vedl řádný život,
- stanovit dosud neuložená výchovná opatření podle § 85 odst. 4 TZ, je-li ve věku blízkém věku mladistvých nebo
- stanovit, aby se podmíněně odsouzený zdržoval v určeném obydlí nebo jeho části podle § 85 odst. 2 TZ.

Rozhodnutí o osvědčení se podmíněně odsouzeného nebo vznik fikce dle § 86 odst. 2 TZ má za následek, že se na pachatele hledí jako by nebyl odsouzen.

Zkušební dobu je možné i zpřísnit uložením přiměřených omezení a přiměřených povinností dle § 48 odst. 4 TZ, případně i jiných, pokud se s ohledem na daný případ jeví jako vhodné k tomu, aby podmíněně odsouzeného nasměřovaly k vedení řádného života, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil dle § 48 odst. 3 TZ.

Odsouzený je povinen v rámci sledování a dodržování uloženého přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti anebo výchovného opatření spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu stanoví, a dostavovat se k němu v jim určených lhůtách. Výkon dohledu a kontrola chování odsouzeného ze strany probačního úředníka je upravena v § 350k TZ. Odsouzený musí plnit zejména přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti pokud mu byly uloženy:

- podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,
- podrobit se vhodným programům psychologického poradenství,
- zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek.

3.2 Praktické problémy

Probační pracovník má povinnosti a oprávnění v rámci výkonu podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem uvedeny v § 51 TZ, to znamená sledovat a kontrolovat plnění podmínek dohledu a uložených přiměřených povinností a omezení, jakož i vedení řádného života podmíněně odsouzeného. Pachateli je poskytována potřebná intervence v podobě odborného vedení a pomoci, která má být zajištěna především motivací k pozitivní změně jeho života, a tím u něj podpořit proces desistence. Základní právní rámec činnosti probačního úředníka v trestním řízení je obsažen v § 27b TŘ. Tímto ustanovením probační úředník

vykonává dohled nad odsouzeným a v zákonem stanovených případech činí úkony směřující k tomu, aby obviněný vedl řádný život. Bližší rámec činnosti probačního úředníka pak stanoví zákon o PMS. Pracovníci PMS mají ke své činnosti možnost využít různých nástrojů, které se dají rozlišit na aktivní a pasivní. U aktivních nástrojů je nutná aktivní spolupráce pachatele, naopak u pasivních postačí činnost pracovníka.

Mezi aktivní nástroje lze řadit:

- osobní kontakt s pachatelem a komunikace s ním,
- tvorba probačního plánu dohledu jako způsobu nastavení pravidel spolupráce s pachatelem, včetně stanovení cílů dohledu v určeném období,
- testování na přítomnost alkoholu a omamných a psychotropních látek v těle, pokud mu byla uložena přiměřená povinnost.

Mezi pasivní nástroje lze řadit:

- získávání a ověřování informací,
- analýzu rizik a potřeb,
- vyhodnocování plnění podmínek probačního dohledu,
- vedení spisové dokumentace.³⁵

PMS je v rámci trestního řízení činná na základě zákona nebo na základě pověření. Současná právní úprava byla přijata změnou TZ provedenou novelou č. 220/2021 Sb., s účinností k 1. 1. 2022, kdy původní právní úprava byla nejednotná, i pokud jde o použití pojmů „pověření“ a „pokyn“. Na základě provedené novely je PMS činná buď ze zákona, nebo na základě pověření, nikoli z pokynu. Zákonný rámec a pověření v obecné rovině určují náplň činnosti PMS, její postavení a působnost, pokyn má pouze zpřesňovat či případně doplnit obecné pověření či zákonné zmocnění. Bude-li například soud v trestním řízení požadovat provedení konkrétního úkonu, který není obvyklým v rámci určité činnosti PMS, dá k takovému úkonu samostatný pokyn. Jednotlivé úkony pak za PMS činí v mezích zákona, pověření a konkrétního pokynu probační úředníci, jakožto vykonavatelé probace či mediace v terénu.³⁶

V rámci ČR jsou v současné době v několika soudních okresech zdárně realizované probační programy pro dospělé, které jsou akreditované Ministerstvem spravedlnosti. Resocializační program lze definovat jako intenzivní, strukturovaná, časově vymezená práce lektora s pachatelem. Zaměřen je zejména na změnu jeho chování, získání náhledu na kriminální jednání, přijetí odpovědnosti za spáchanou trestnou činnost, odčinění újmy

---

³⁵ PMS. Probační dohled. Metodický pokyn MP 2/2022.

³⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb. Obecná část, s. 51-52 (sněmovní tisk 624/0).

způsobené trestnou činností a začlenění se do společnosti bez dalšího páchaní trestné činnosti. Do resocializačního programu se mohou pachatelé dostat dvěma způsoby. Prvním způsobem je rozhodnutím soudu nebo státního zástupce o povinnosti absolvovat program a druhou možností představuje dobrovolný vstup pachatele do programu. Tato možnost vede přes domluvu pachatele se svým probačním úředníkem zejména v rámci dohledu. V případě, že je taková osoba vhodným kandidátem pro absolvování konkrétního resocializačního programu, je ze strany PMS do probačního plánu dohledu doplněn závazek pachatele k účasti v programu. Po rozhodnutí o zařazení do programu je uzavřena trojstranná dohoda mezi pachatelem, PMS a poskytovatelem programu, ve které je stanoven časový harmonogram a jsou vzájemně vymezeny práva a povinnosti, včetně důsledků plynoucích z jejich porušení. Vymahatelná práva a povinnosti se vztahují zejména na rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, kde je uložena povinnost. Resocializační programy jsou poskytovány nestátními neziskovými organizacemi nebo PMS. Resocializační programy podporuje dotačními tituly Ministerstvo spravedlnosti. Programy mohou být cíleny na dospělé nebo mladistvé pachatele, lze je také zaměřit pouze na určitou skupinu pachatelů, jako jsou například recidivisté nebo uživatelé drog.³⁷

Jako úspěšný příklad z praxe lze uvést „Probační program MOST pro dospělé pachatele“, který je realizován Oblastní charitou Třebíč, který průběžně reaguje na potřeby Okresního soudu a PMS Třebíč. Realizace probačního programu pro dospělé se řídí vymezením Ministerstva spravedlnosti ČR. Daný probační program je zaměřen k přiměřeným omezením a přiměřeným povinnostem, a to podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy dle § 48 odst. 4 písm. b TZ a podrobit se vhodným programům psychologického poradenství dle § 48 odst. 4 písm. d TZ. Cílovou skupinou jsou dospělí pachatelé trestné činnosti včetně recidivistů a zejména pachatelé, kteří přímo či nepřímo poškodili fyzickou integritu osoby. Cílem probačního programu je korekce naučených vzorců chování, které dovedly klienta k páchaní trestné činnosti, kompenzace případných osobnostních deficitů a postupné přijetí odpovědnosti za spáchané trestné činy. Dalším cílem je pochopení dopadu trestné činnosti na oběť a snaha o narovnání vztahu mezi pachatelem a poškozeným. Smyslem programu je resocializace a snižování recidiv trestné činnosti u dospělých pachatelů na okrese Třebíč formou individuální práce a zejména postupným přijímáním odpovědnosti za své chování a důsledky páchané trestné činnosti. Standardní délka programu je stanovena na 6

---

³⁷ Probační a mediační služba České republiky. Resocializační programy [online]. [cit. 27. června 2023] Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/resocializacni-projekty/>.

měsíců. Úspěšné splnění probačního programu podmiňuje absolvování minimálně 20 konzultací, aktivní účast na konzultacích a zpracování závěrečné práce v rozsahu 5 stran A4.³⁸

Dle Vodáka z PMS Třebíč je tento probační program úspěšně aplikován v praxi ze strany soudců. Jako příklad uvedl částečné znění rozsudku „Podle § 85 odst. 3 tr. zákoníku se obviněnému ukládá povinnost podle svých sil nahradit ve zkušební době škodu, kterou trestným činem způsobil a dále se mu ukládá přiměřené omezení spočívající ve zdržení se požívání omamných a psychotropních látek za současné povinnosti podrobit se na výzvu probačního úředníka odběru tělních tekutin za účelem zjištění přítomnosti omamných a psychotropních látek a jedů, a přiměřená povinnost absolvovat program sociálního výcviku a převýchovy, a to Probační program Most pro dospělé, akreditovaný Ministerstvem spravedlnosti ČR a realizovaný Oblastní charitou Třebíč – K-centrum Noe, se sídlem Hybešova 10 Třebíči.“ Z daného příkladu vyplývá, že na pachatele působí vyškolení odborníci, kteří mají dostatek prostoru a času provést analýzu spáchané trestné činnosti. Program je zaměřen na rizikové faktory v chování cílové skupiny, jako je vcítění se do situace poškozeného, sociální vyloučení, stigma a například dlouhodobé vyloučení na trhu práce. K celému programu uvedl, že ze strany PMS je pro soud prováděn takzvaný předvýběr vhodných pachatelů, jelikož není vhodný pro všechny. Jako rizikové faktory u pachatelů pro které není vhodný, uvedl například nadměrné užívání alkoholu, jiných návykových látek či agresivní chování.

Po odborných diskuzích a zkušenostech z praxe, jako jsou úspěšně plněné probační programy, zákonodárce reagoval změnou TZ provedenou novelou č. 220/2021 Sb., s účinností k 1. 1. 2022 tak, že soud může zrušit přiměřené omezení, přiměřené povinnosti, výchovné opatření či samotný dohled při výkonu trestu podmíněného odsouzení s dohledem dle § 85a TZ. Díky této změně jsou pachatelé motivováni k úspěšnému vykonání akreditovaných probačních programů, čímž dojde ke zmírnění dříve uložených podmínek.

Při aplikační praxi ukládaných přiměřených omezení a přiměřených povinností dle § 48 TZ ze strany soudů, se vyskytují dle Vodáka problematické formulace z hlediska výkonu kontroly dohledu ze strany PMS. Jedná se například o termín „nadměrné užívání alkoholu“. V TZ není nadměrné množství alkoholu ani jiných návykových látek definováno a není definováno ani judikatorně či jiným zobecňujícím výkladem. V TZ je uvedeno zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek. Pojem „alkohol“ definuje zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky návykových látek v ustanovení § 2 písm. f), kde je stanoveno, že alkoholický nápoj je lihovina, pivo a víno. Alkoholickým

---

³⁸ Oblastní charita Třebíč. *Probační programy MOST* [online]. [cit. 28. června 2023]. Dostupné z: <https://trebic.charita.cz/nase-sluzby/probacni-programy-most/>.

nápojem se rozumí též jiný nápoj, pokud dosahuje více než 0,5 objemového procenta alkoholu. Z hlediska kontroly dohledu nad pachatelem je ze strany probačního úředníka velice obtížné posoudit a rozhodnout, zda má být posouzeno nadměrné užívání alkoholu co do četnosti nebo množství. Lze polemizovat, zda například jedno pivo denně je nadměrné užívání alkoholu. Pro objektivní posouzení jak ze strany probačního úředníka tak pachatele, kterému mu bylo uloženo přiměřené omezení, lze jednoznačně doporučit držet se ustanovení TZ, které zní „*zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek*“. Tomuto problému se aktuálně věnoval již i Nejvyšší soud, který konstatoval, že „*vzhledem k tomu, že uloženou povinnost není možné objektivně kontrolovat, Nejvyšší soud uzavírá, že uložená povinnost je povinností neurčitou, a z toho důvodu povinností nezákonnou*“.³⁹

Z důvodu víceleté praxe jsem požádal Mgr. Josefa Vodáka z PMS střediska Třebíč o vykonání odborného rozhovoru se záměrem zhodnocení praktické stránky výkonu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Tento trest vnímá velice pozitivně pro pachatele, kteří mají zájem o resocializaci. Problematické je, že se v některých případech kumulují jednotlivé tresty podmíněného odsouzení ukládané ze strany soudů. Nevhodná je obecně kumulace všech alternativních trestů. Není výjimkou, že má odsouzený uložen podmíněný trest s dohledem současně s dalším podmíněným trestem, či opět s dohledem. K tomu dále například trest obecně prospěšných prací či peněžitý trest a na odsouzeného je tak současně působeno vícero alternativními tresty, které však na něj nijak výchovně nepůsobí. Následně to vede k tomu, že jsou odsouzenému všechny alternativní tresty jako tzv. domino efekt nakonec přeměněny na nepodmíněné tresty a odsouzený se pak nachází ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé, ale v součtu třeba i na několik let. Z praktického hlediska by bylo přínosnější, aby po prvním podmíněném odsouzení následoval trest odnětí svobody. V praxi se běžně setkává s pachateli, kteří se opakovaně dopouští například maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1 TZ. Při rozhovorech s těmito pachateli bylo zjištěno, že pokud by byli potrestáni na počátku po prvním trestu podmíněného odsouzení, byť i krátkým trestem odnětí svobody, dále by tuto trestnou činnost nepáchali.

Na otázku, zda je podle Vodáka trest schopen naplňovat svoji funkci a význam při ochraně společnosti a ve výchově a nápravě pachatele, uvedl, že trest má svoji nezastupitelnou roli v systému ukládání trestů. Aktuální problémy s přeplněností vězeňského systému a ekonomickou situací nelze řešit nadměrným ukládáním podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Z jeho pohledu z praxe by bylo vhodnější a výchovnější

---

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2022, sp. zn. 3 Tdo 1068/2022.

pachatelům uložit krátkodobý trest odnětí svobody v případě, kdy pachatel své protiprávní jednání opakuje i po uložení prvního alternativního trestu.

4 Domácí vězení

Trest domácího vězení není v českém právním prostředí zcela novým institutem. Jako alternativa uvěznění přicházel v úvahu již v letech 1852 až 1950, kdy byl součástí zákona č. 117 z roku 1852, ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích. Do našeho trestního práva byl opět zaveden TZ s účinností od 1. ledna 2010. Svou podstatou tento trest představuje kompromis mezi naprostým ponecháním pachatele na svobodě a jeho uvězněním v rámci uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Výkonem tohoto trestu by tak neměly být narušeny rodinné vazby, to znamená, že dotyčný dostává šanci žít svůj život ve své rodině a možnost zachování stabilního zaměstnání. Tímto způsobem výkonu trestu dochází k základní výhodě alternativních trestů oproti nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Nutno je mít vždy na mysli, že pobyt ve vězení, zejména u prvopachatelů, může mít zcela opačné následky, než se očekávalo. Nevýhodou je intenzivní omezení a kontrola pachatele oproti ostatním alternativním trestům.⁴⁰ Jeho ukládání se očekává u pachatelů, kteří nespĺňují podmínky pro uložení mírnějšího trestu odnětí svobody podmíněně odloženého a není nutno jim uložit trest odnětí svobody vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného TČ, osobě a osobním poměrům pachatele.⁴¹ Obdobně může být domácí vězení uloženo mladistvému na základě ustanovení § 24 odst. 1 písm. h) zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže,⁴² přičemž horní hranice sazby tohoto trestního opatření nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v TZ.

Můžeme poznamenat, že *„pojetí trestu domácího vězení v současné české trestně-právní úpravě je naprosto odlišné od těchto historických zkušeností. Nejde o izolaci politických odpůrců či o pouhou odplatu za spáchaný trestný čin, ale o vhodné zvažování prevence a represe, o kontrolu potlačování kriminality, přičemž se odsouzenému dává prostor žít běžným spořádaným životem, plnit si své povinnosti, neztratit své sociální zázemí a vazby“*.⁴³ Jak uvádí Ščerba, *„jedná se o zásah do soukromí a dalších ústavně zaručených práv spolužijících osob spočívajících zejména v instalaci a údržbě technického zařízení pro elektrický monitoring, resp. ve strpění kontrolních návštěv probačního úředníka, by neměl být natolik závažný, aby vybočil z ústavněprávního rámce, a je v souladu s článkem 4 Listiny“*.⁴⁴

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2017, s. 107.

⁴¹ ŠTERN, Pavel a kol. *Probace a mediace: možnost řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 150.

⁴² § 26 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ ŠTERN, Pavel a kol. *Probace a mediace: možnost řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 149-150.

⁴⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 337.

4.1 Zákonné podmínky

Aby mohl být uložen trest domácího vězení, musí být kumulativně splněny zákonné předpoklady uvedené v § 60 TZ, kterými jsou:

- a) pachatel je odsuzován za přečin⁴⁵,
- b) vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to případně i vedle jiného trestu, a
- c) pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí nebo jeho části na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

Dle § 60 odst. 1 TZ lze trest domácího vězení uložit až na dvě léta. Pokud je ale tento trest ukládán na základě trestního příkazu, lze uložit pouze do výše jednoho roku.⁴⁶ Častokrát je tak mezi odborníky vedena diskuze ohledně vhodné délky tohoto trestu, kdy se řada autorů přiklání k omezení maximální doby na jeden rok. Inspirací by v tomto směru mohla být i zahraniční právní úprava, například Slovensko, kde je možné uložit trest domácího vězení v rozsahu nejvýše jednoho roku.⁴⁷ Dokonce ještě v nedávné době bylo možné domácí vězení uložit v délce přesahující dva roky, ale v lednu roku 2022 nabyla účinnost novela, která zrušila ustanovení § 57a TZ a ustanovení § 333b TR⁴⁸, které umožňovaly soudním rozhodnutím přeměnit nepodmíněný trest odnětí svobody v trest domácího vězení. Na základě takového rozhodnutí začal odsouzený vykonávat jiný druh trestu, než který mu byl původně odsuzujícím rozsudkem uložen. Zrušené ustanovení § 57a TZ „*soud může po výkonu poloviny uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody přeměnit odsouzenému za přečin zbytek trestu v trest domácího vězení, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Při přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení se každý den nevykonaného zbytku trestu odnětí svobody počítá za jeden den trestu domácího vězení; nejvyšší výměrou trestu domácího vězení stanovenou v § 60 odst. 1 soud není vázán.*“⁴⁹ Ustanovení § 57a TZ pak stanovovalo, že „*o přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení rozhoduje soud na návrh státního zástupce nebo ředitele věznice, v níž se vykonává trest, na žádost odsouzeného nebo i bez takové*

---

⁴⁵ § 14 odst. 2 TZ.

⁴⁶ § 314e odst. 2 písm. b) TR.

⁴⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 338.

⁴⁸ Zákon č. 220/2021 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁹ § 60 TZ.

*žádosti, a to ve veřejném zasedání.*⁵⁰ Na druhou stranu je možné, že by snížení horní hranice mohlo mít za následek to, že by soudci přestali vnímat tento trest jako druhý nejpřísnější a nepředstavoval by pro ně trest, kterým lze nahradit krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody.

Dle § 60 odst. 3 TZ trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu. Obydlím se dle § 133 TZ rozumí dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející. Jelikož je dle občanského zákoníku stavba součástí pozemku, měl by mít odsouzený možnost pohybovat se při výkonu tohoto trestu i na pozemcích, které jsou bezprostředně spojené s jeho domem, například na zahradě.⁵¹ Moudrý uvádí, že se povinnost zdržovat se může vztahovat i na ubytovnu a dále uvádí, že by soud měl spolehlivě zjistit poměry pachatele před samotným uložením trestu. Pokud by tedy soud zjistil, že pachatel nemá trvalé bydliště na území ČR, nebo v jeho domácnosti žije větší počet osob v rámci spolubydlení, pak se tento trest nejeví jako vhodný.⁵²

Dále dle § 60 odst. 4 TZ soud stanoví časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna s přihlédnutím zejména k jeho pracovní době a k času potřebnému k cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé dítě a vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny ho přiměřeně postihl na svobodě. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna. V současné době tedy soud musí v každém jednotlivém případě individuálně vymezit dobu, v níž se musí odsouzený zdržovat v určeném obydlí, s přihlédnutím k výše uvedeným kritériím. Nebylo tomu tak ovšem vždy. TZ ve své původní podobě v ustanovení § 60 odst. 3 upravoval tuto otázku tak, že pokud soud nestanovil jinak, byl odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 22.00 hodin do 05.00 hodin. Jediný limit pro soud tak při stanovení rozsahu povinnosti pachatele setrávat v určeném obydlí představují obecné zásady pro ukládání trestu, a to zásada humanity

---

⁵⁰ § 57a TZ, účinný do 31.12.2021.

⁵¹ § 506 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁵² MOUDRÝ, Petr. *Vliv vybraných druhů trestů na resocializaci odsouzených – 2. část.* Trestněprávní revue, 2021, č. 4, s. 205-2014.

a zásada přiměřenosti.⁵³ S ohledem na tyto zásady by tak bylo nepřijatelné, aby soud uložil trest domácího vězení v extrémním rozsahu, např. v rozsahu 24 hodin každý den. Na základě výše uvedeného by bylo vhodné zvážit, zda by nebylo užitečné v zákoně stanovit hranice, v nichž by se měla stanovovat pachatelova povinnost zdržovat se v určeném obydlí.⁵⁴

Dále je důležité zmínit, že pokud je trest domácího vězení ukládán trestním příkazem, tak zákon stanoví povinnost vyžádat si zprávu od probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu, včetně stanoviska obviněného.⁵⁵ Pokud soud rozhoduje o uložení trestu domácího vězení rozsudkem, pak zákon tuto povinnost nevyžaduje. Bylo by ale vhodné, kdyby bylo stanovisko PMS vyžádáno vždy, a to právě s ohledem na nutnost zjištění veškerých informací ke kvalifikovanému rozhodnutí, jestli trest domácího vězení uložit či nikoli. Zároveň by došlo i k dostatečnému zjištění poměrů pachatele a v případě potřeby by mohla být uložena i vhodná omezení či povinnosti dle § 48 odst. 4 TZ, které by přispěly k jeho nápravě.⁵⁶

4.2 Náhradní trest odnětí svobody

V okamžiku přijetí TZ byl společně s trestem domácího vězení v § 60 TZ přijat i § 61 TZ, který stanovil pro případ zmaření výkonu trestu domácího vězení náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok. Tento § 61 TZ byl díky novele č. 330/2011 Sb. s účinností od 1. 12. 2011 nahrazen přeměnou trestu domácího vězení na trest odnětí svobody. S touto přeměnou se pojilo spousty problémů, a to hlavně v přepočtu nevykonaného trestu domácího vězení. Pokud odsouzený porušil podmínky trestu domácího vězení, tak jeho výkon nebyl přerušen. Odsouzený tedy nadále trest vykonával a rozhodný okamžik pro přepočet byl ten, kdy soud o přeměně rozhodl, nikoli tedy moment samotného porušení povinnosti odsouzeného. Odsouzený tedy věděl, že když poruší podmínky trestu domácího vězení vícekrát a soud o porušení rozhodne až s časovým odstupem, tak mu bude zbývající trest domácího vězení přeměněn v kratší délce, protože soud zpravidla nerozhodne ihned po porušení povinností. Systém tedy na odsouzeného nevyvíjel takový tlak, aby podmínky trestu domácího vězení řádně vykonával.⁵⁷

---

⁵³ § 37 odst. 2 a 38 odst. 1 a 2 TZ.

⁵⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 342.

⁵⁵ § 314e odst. 4 TR.

⁵⁶ MOUDRÝ, Petr. *Vliv vybraných druhů trestů na resocializaci odsouzených – 2. část*. *Trestněprávní revue*, 2021, č. 4, s. 205-2014.

⁵⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 348.

Náhradní trest odnětí svobody se však do § 61 TZ s účinností od 1. 1. 2022 vrátil a přináší s sebou opět efektivní sekundární sankci, která umožňuje důraznější sankcionování a přináší tak trestu domácího vězení větší autoritu.⁵⁸ Zmírnění přísnosti obligatorního nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody pak představuje ponechání vyjíměčně trest domácího vězení v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k rozhodnutí o výkonu náhradního trestu odnětí svobody.⁵⁹ Současné nastavení náhradního trestu odnětí svobody již také zakotvuje povinnost vést řádný život. Tato absence se v minulosti stávala velmi často terčem kritiky a představovala velký nedostatek v české právní úpravě domácího vězení.

4.3 Domácí vězení a praxe

Pro kontrolu odsouzených má být klíčový systém elektronického monitorování, který má ve vhodných případech nahradit i vazbu. Tento systém měl být v ostrém provozu již řadu let, a to před účinností TZ, kdy Ministerstvo spravedlnosti sestavilo pracovní skupinu a začalo s přípravou na vypsání první zakázky. Celá zakázka nabrala zpoždění zejména kvůli výběru dodavatele technologií, které měly kontrolu odsouzených zajistit. Tendr na provozovatele náramků si jako nevyřízený předávalo několik ministrů spravedlnosti, výběrové řízení bylo buď zrušeno, nebo se do něj nepřihlásil žádný uchazeč. Teprve až na podzim roku 2017 PMS podepsala smlouvu s izraelskou firmou SuperCom. Kromě PMS se na chodu systému měla podílet Vězeňská služba ČR a Policie ČR, která by v odůvodněných případech zajišťovala osoby, u nichž elektronický monitorovací systém upozorní na závažné porušení soudem uložených pravidel.⁶⁰

Od roku 2018, kdy byl v ČR zaveden elektronický monitorovací systém, došlo k mírnému nárůstu uložených trestů domácího vězení. Z výzkumu insitutu pro kriminologii v roce 2021 vyplynulo, že za dostupnosti monitoringu může být do budoucna uloženo přibližně 770 - 833 trestů domácího vězení s tím, že při zachování počtu uložených trestů, struktury výměry trestů a legislativního rámce domácího vězení může dojít ke skokovému růstu, kdy měla PMS uvedené kontrolovat.⁶¹ Od listopadu 2021 PMS přestala spolupracovat s dodavatelem elektronického monitorovacího systému izraelskou firmou SuperCom a od té doby dohlíží na dodržování podmínek trestu domácího vězení opět namátkově PMS. Vybrat uvedeného dodavatele technologie trvalo státu osm let a provozován byl od září 2018 do listopadu 2021.

---

⁵⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 349.

⁵⁹ § 61 odst. 3 TZ.

⁶⁰ DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Vyhodnocení procesu spuštění monitoringu*. IKSP. Praha. 2021, s. 30.

⁶¹ Tamtéž s. 55.

Za uvedené časové období byl použit v 617 případech, to znamená zhruba ve 206 případech za rok. Elektronický monitorovací systém je využíván ve většině vyspělých evropských států. Pro srovnání je tato kontrola například hojně využívána od roku 1999 v Anglii a Walesu, přičemž je takto dohlíženo přibližně na 54000 odsouzených za rok. Ve Francii se jedná o zhruba 29000 odsouzených a v Polsku 5000 odsouzených za rok. V současné době je vypsána nadlimitní veřejná zakázka na provozování elektronického monitorovacího systému pro ČR. Zároveň se i současná vláda Petra Fialy zavázala v programovém prohlášení k tomu, že výběr nového dodavatele náramků zajistí.⁶²

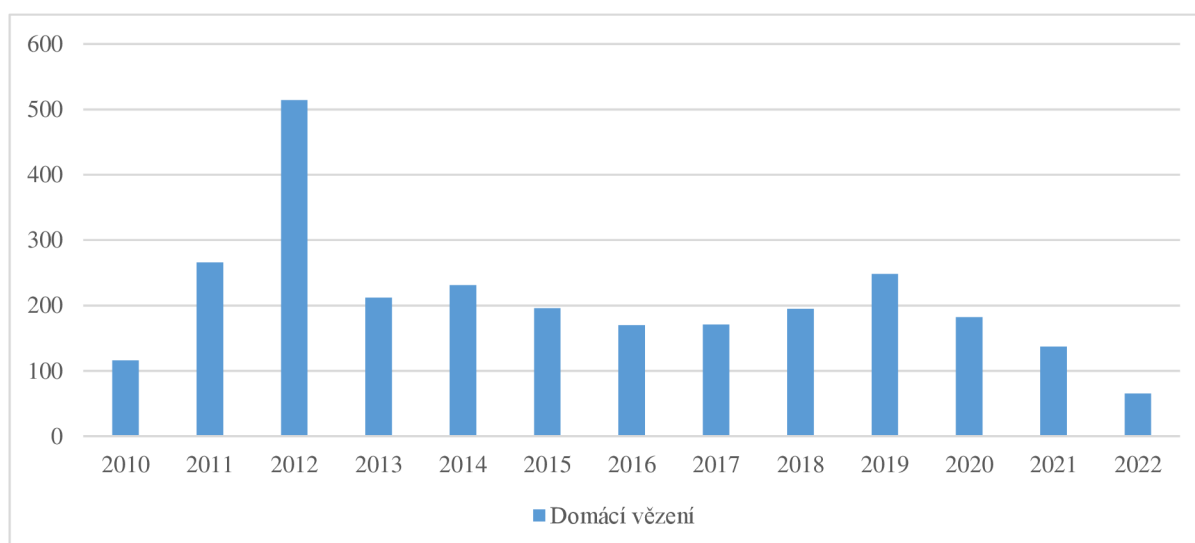
V případě absence elektronického kontrolního systému provádí kontrolu výkonu trestu domácího vězení probační úředník postupem dle § 334b TŘ formou namátkových kontrol v místě výkonu trestu, a to v době, kdy se má odsouzený v určeném obydlí zdržovat. Za tímto účelem je odsouzený povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do místa výkonu trestu. Probační pracovník si sestaví nejméně v měsíčním předstihu plán kontrol, kdy musí minimálně čtyřikrát v jednom měsíci osobně zkontrolovat odsouzeného. Tuto osobní namátkovou kontrolu může pověřený pracovník provést kdykoli během doby stanovené pro výkon trestu a pokud odsouzeného osobně zná a neptřebuje s ním vstoupit v osobní kontakt, tak může jeho přítomnost v bydlišti ověřit pouze vizuálně, např. odsouzený přistoupí k oknu, vstoupí na balkon apod. V případě, že se pracovník rozhodne provést kontrolu v místě výkonu trestu, bude záležet na něm, zda využije svého práva a vstoupí do obydlí nebo provede kontrolní úkon u vstupu do obydlí.⁶³

---

⁶² Česká justice. O dodávání elektronických náramků pro domácí vězně usiluje jeden zájemce. [online]. [cit. 17.června 2023] Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/04/o-dodavani-elektronickych-naramku-pro-domaci-vezne-usiluje-jeden-zajemce/>.

⁶³ Probační a mediační služba České republiky. *Trest domácího vězení. Metodický pokyn*. 2022. s. 29-30.

Graf vývoje počtu uloženého trestu domácího vězení v letech 2010 až 2022.⁶⁴

Oproti jiným druhům trestů nebyl nikdy trest domácího vězení ukládán výrazně častěji a jeho počet se pohybuje v řádu stovek za rok. Nejnižší počet tohoto trestu byl uložen v roce 2010 (116) a v roce 2022 a to pouze v 65 případech. Zatímco nejvyšší počet byl uložen v roce 2012, kdy počet uložených trestů vyšplhal až na číslo 514. Se zavedením elektronického monitoringu, tj. od září 2018 tento počet mírně vzrostl, ale hned v následujících letech nastal opět pokles, a to z důvodu absence technických prostředků, které by zabezpečily elektronickou kontrolu výkonu trestu domácího vězení, ale i v tom, že soudci obecně nedůvěřují tomu, že namátkové kontroly jsou dostatečně spolehlivým prostředkem kontroly. Dle mého názoru mohlo mít v posledních letech na tento pokles také vliv to, že v tomto období byla v plné síle pandemie covidu-19, kdy soudci nemuseli spatřovat prostředek nápravy v uložení povinnosti zdržovat se v obydlí, když tuto povinnost měli i všichni ostatní bez toho, aniž by spáchali trestný čin.

Dalším faktorem, který může mít vliv na soudy při rozhodování o uložení trestu domácího vězení, může být zpoplatnění tohoto trestu. Denní sazba nákladů činí 50 Kč za každý kalendářní den, ve kterém odsouzený alespoň zčásti vykonal trest domácího vězení. Problém poté může nastat, pokud odsouzený nemá finanční prostředky k úhradě těchto nákladů. Z tohoto důvodu soudy při rozhodování o uložení trestu berou v potaz finanční situaci konkrétní osoby.⁶⁵ Přispět k řešení u některých případů by mohlo rozšíření splátkového kalendáře nebo prominutí takových nákladů.

⁶⁴ Graf vytvořený z dat Ministerstva spravedlnosti dostupných z: <https://justice.cz/web/msp/statistiky2> a z dat Probační a mediační služby České republiky dostupných z: <https://www.pmscr.cz/statistiky/>

⁶⁵ Vyhláška č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a využitím elektronického systému a způsob jejich úhrady, ve znění účinném k 1. 1. 2022.

5 Obecně prospěšné práce

Do českého trestního práva byl trest obecně prospěšných prací zaveden novelou trestního zákona z roku 1961 provedenou zákonem č. 152/1995 Sb., s účinností od 1. ledna 1996, jako alternativní trest ke krátkodobým trestům odnětí svobody s úmyslem odlehčit přetíženému vězeňství. Úprava tohoto alternativního trestu byla výrazně pozměněna dalšími novelami a to novelou č. 265/2001 Sb., kdy se především změnila koncepce ukládání alternativních trestů, a tak mohl být nově tento trest ukládán jako alternativa nejen k trestu odnětí svobody, ale prakticky ke všem ostatním druhům trestu. Dále došlo k rozšíření okruhu subjektů, v jejichž prospěch lze obecně prospěšné práce vykonávat, včetně demonstrativního výčtu druhů vykonávaných prací s podmínkou, že práce nebudou prováděny za výdělečným účelem.⁶⁶

Ščerba charakterizuje trest obecně prospěšných prací následovně „*obecně prospěšné práce představují jeden z moderních alternativních trestů, který je svou povahou určen zejména pro ty pachatele, které nestačí postihnout prostřednictvím podmíněného trestu odnětí svobody a kterým zároveň nelze či z jakéhokoli důvodu není vhodné uložit peněžitý trest*“.⁶⁷ Jelínek shodně uvádí, že „*trest obecně prospěšných prací představuje jeden z typických a moderních alternativních trestů, tj. trestů nahrazujících nepodmíněné odnětí svobody*“.⁶⁸ Jedná se tedy o určitý druh legální nucené práce, která je zcela v souladu s ústavněprávním i mezinárodněprávním zákazem nucených prací.⁶⁹ Nucená práce je sama o sobě zakázána jak uvádí čl. 9 odst. 1 Listiny, tak i na úrovni mezinárodního práva čl. 4 odst. 2 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Podstata trestu obecně prospěšných prací spočívá v tom, že pachatel, který se provinil proti společnosti, má šanci odčinit své chování prací pro obecný prospěch.⁷⁰

Tento druh trestu není uveden jako sankce v žádné ze skutkových podstat zvláštní části TZ. Je tedy konstruován jako universální trest v tom směru, že jej lze uložit za všechny přečiny, jsou-li splněny zákonné předpoklady. Ukládá se jako trest samotný nebo vedle jiného trestu.⁷¹ Původně byl koncipován jako alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

---

⁶⁶ FIRSTOVÁ, Jana, ZÁMEK, David. *Prevence kriminality – nedílná součást systému vnitřní bezpečnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 88.

⁶⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 295.

⁶⁸ JELÍNEK, Jirí. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2017, s. 110.

⁶⁹ Článek 9 odst. 2 písm. a) Listiny a článek 4 odst. 3 písm. a) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁷⁰ BARBOŘÍK, Michal. *Trest obecně prospěšných prací - aktuální problémy a jejich řešení*. Trestní právo, 2006, roč. 11, č. 5, s. 5.

⁷¹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 582.

5.1 Zákonné podmínky

Dle § 62 odst. 1 TZ: „*Soud může uložit trest obecně prospěšných prací, odsuzuje-li pachatele za přečin; jako samostatný trest může být trest obecně prospěšných prací uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.*“.

Výčet druhů obecně prospěšných prací je demonstrativní. Oproti dřívější právní úpravě, kterou obsahoval trestní zákon z roku 1961, nyní ustanovení § 62 odst. 2 TZ výslovně vylučuje opětovné uložení trestu obecně prospěšných prací pachateli, který již k tomuto druhu trestu byl odsouzen, avšak v posledních třech letech byl tento trest přeměn postupem dle § 65 odst. 3 TZ na trest odnětí svobody.⁷²

Před novelou č. 265/2001 Sb., bylo možné trest obecně prospěšných prací uložit tehdy, když vzhledem k povaze spáchaného TČ a možnosti nápravy pachatele by výkonem tohoto trestu bylo dosaženo účelu trestu stejně, jako kdyby byl na pachateli vykonán trest odnětí svobody. Zmíněná novela odstranila návaznost trestu obecně prospěšných prací výhradně na trest odnětí svobody a učinila z tohoto trestu i alternativu trestů jiných. Dle Ščerby však toto řešení není vhodné, neboť účelem trestu obecně prospěšných prací je nahrazování trestu odnětí svobody.⁷³

Trest obecně prospěšných prací může být uložen vedle jiného trestu, avšak s výjimkou trestu odnětí svobody a trestu domácího vězení.

Podle § 63 odst. 1 TZ ukládá soud trest obecně prospěšných prací ve výměře od 50 do 300 hodin u dospělých pachatelů. Omezení doby je odůvodněno snahou přiblížit délku ukládaných trestů obecně prospěšných prací výměře ve vyspělých evropských zemích.⁷⁴ Základní povinností odsouzeného je osobně, bezplatně a ve svém volném čase v obvodu okresního soudu, ve kterém bydlí (případně s jeho souhlasem i mimo něj), vykonat ve stanoveném rozsahu trest obecně prospěšných prací a to nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud výkon tohoto trestu nařídil.⁷⁵ Zákonodárce posléze roční lhůtu novelou TZ č. 330/2011 Sb., prodloužil na dva roky. V důsledku kritiky ze strany soudců a probačních úředníků, kteří uváděli, že: „*odsouzení jsou nyní méně motivováni a mají tendenci výkon trestu odkládat, navíc je za těchto okolností*

⁷² JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges. 2017, s. 111.

⁷³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 298.

⁷⁴ ENGELMANN, Jan. *Trestní zákoník s komentářem*. Český Těšín. Poradce, 2019, č.5-7, s. 56.

⁷⁵ § 335 TR ve spojení s § 65 odst. 1 věta první TZ.

výrazně složitější vyjednat podmínky výkonu trestu s poskytovateli,“⁷⁶ došlo s účinností od 1. 7. 2016 k návratu k jednoleté lhůtě. Do roční lhůty pro výkon trestu se však nezapočítává doba, po kterou odsouzený nemohl obecně prospěšné práce vykonávat ze zdravotních důvodů či pro zákonné překážky, případně doba strávená ve vazbě či výkonu trestu odnětí svobody.⁷⁷

Ustanovení § 65 odst. 2 TZ pamatuje na okolnosti skončení trestu obecně prospěšných prací. Dále v ustanovení § 65 odst. 3 TZ nalezneme vymezení případů, kdy pachatel nevede řádný život, vyhýbá se nástupu do výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu. To má za následek, že soud rozhodne o přeměně trestu obecně prospěšných prací (resp. jeho zbytku) v trest odnětí svobody, a přitom každá i jen započatá hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.

V rámci poměrně rozsáhlé novely TZ č. 333/2020 Sb., došlo ke zrušení možnosti přeměny trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení i trest peněžitý. K tomuto zrušení došlo na základě velké kritiky a poznatkům aplikační praxe. Jako důvod tohoto postupu bylo uvedeno, že se „*volba dalších alternativ v praxi ukazuje jako demotivační a snižující účinek uloženého trestu,*“⁷⁸ tak se zákonodárce rozhodl pro návrat k právnímu stavu účinnému před nabytím účinnosti novely TZ, zákona č. 330/2011 Sb. Jedinou možností přeměny tak zůstává přeměna trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody ve smyslu ustanovení § 65 odst. 3 TZ, pokud odsouzený nevede řádný život, neplní soudem uložené omezení nebo povinnosti či nehradí škodu způsobenou TČ.⁷⁹ Jestliže naopak odsouzený vede řádný život, dodržuje právní řád, plní své povinnosti vůči státu a společnosti, například vyživovací povinnost, nezneužívá svých práv, nedopouští se přestupků, jiných deliktů a trestných činů, může soud uložené omezení, povinnosti nebo opatření zrušit.

5.2 Praktické problémy

Trest obecně prospěšných prací je v ČR možné uložit od roku 1996, plně ho ale soudy začaly ukládat a využívat až po roce 2001, tedy po vzniku PMS. Nejvyšší počet uloženého trestu byl dosažen v roce 2003, kdy byly obecně prospěšné práce uloženy ve 13592 případech. V následujících letech lze zpozorovat soustavný mírný pokles četnosti ukládání, k čemuž mohlo dojít i díky plně funkční PMS, která se podílí na vhodném výběru pachatelů, kterým je

⁷⁶ SCHEINOST, Miroslav, VÁLKOVÁ, Helena. *Teoretické trestně politické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 99-103.

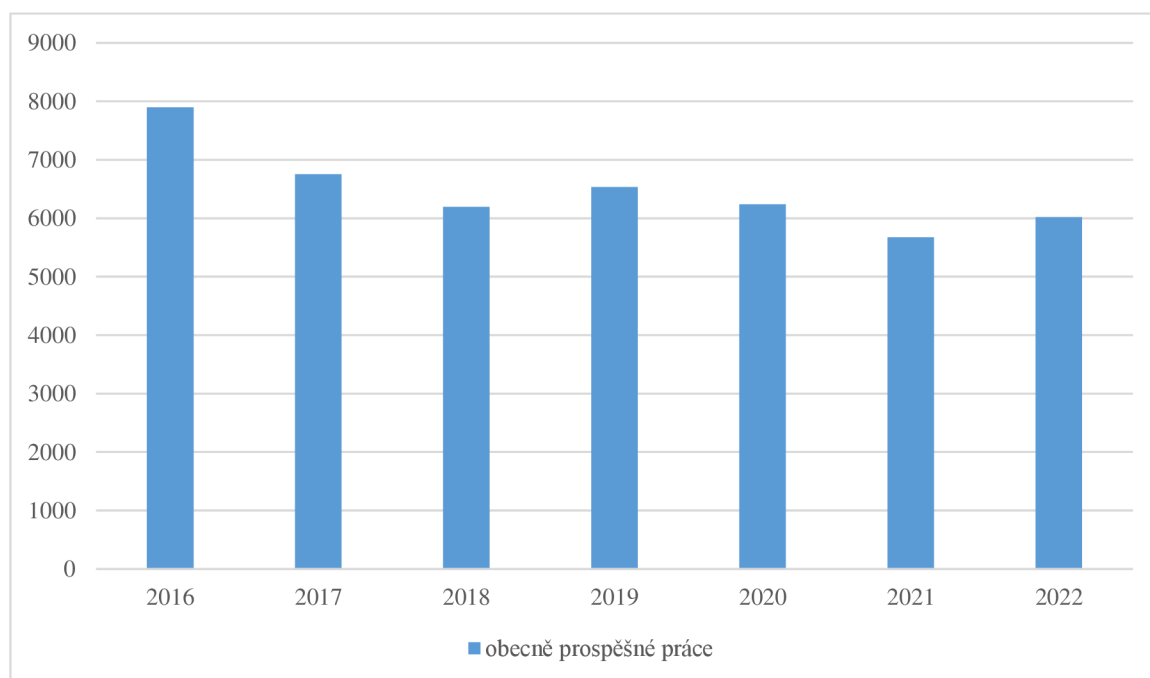
⁷⁷ § 65 odst. 1 TZ.

⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb. Zvláštní část, s. 24–25, sněmovní tisk 453/0.

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 4. 2003, sp. zn.4 Tz 16/2013, [R 2/2015 tr.].

tento trest ukládán. PMS se tak stala nedílnou součástí přípravy, zajištění, realizace a kontroly výkonu tohoto trestu. Velký vliv na počet uložených obecně prospěšných prací měla novela z. č. 40/2009 Sb., dle které tento trest může být trestním příkazem uložen pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní způsobilosti obviněného, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto trestu. Na základě tohoto postupu došlo k dramatickému snížení počtu uložených obecně prospěšných prací v roce 2010 oproti předchozím rokům na 7.420 případů.

Graf vývoje počtu uloženého trestu obecně prospěšných prací v letech 2016-2022.⁸⁰

Na základě výše uvedeného grafu můžeme vidět, že počet uložených obecně prospěšných prací zůstává v posledních letech přibližně stejný jako v přelomovém roce 2010.

Na základě struktury trestné činnosti při ukládání trestu obecně prospěšných prací za rok 2022 je nejvíce zastoupený trestný čin krádeže v 24,4% případů, následuje maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání v 21,1% případů, zanedbání povinné výživy v 9,8% případů a dále lze uvést ohrožení pod vlivem návykové látky v 7,5% případů.⁸¹

Aby tento trest měl požadovaný účinek na pachatele, musí jeho výkon započít co nejdříve po nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku. Naplnění tohoto cíle si vyžaduje

⁸⁰ Probační a mediační služba České republiky. *Přehled agend Probační a mediační služby* [online]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/statistiky/>

⁸¹ Tamtéž.

bezproblémovou spolupráci mezi soudy a PMS, ale také koordinaci s odsouzeným a poskytovateli obecně prospěšných prací. Stěžejní roli při realizaci trestu v praxi hraje PMS. Jedná se o předjednání uloženého trestu. Z tohoto důvodu je nutné kontaktovat odsouzeného a zjistit jeho časové možnosti, pracovní návyky, odborné znalosti a dovednosti, předchozí spáchanou trestnou činnost, závislost na alkoholu nebo na omamných a psychotropních látkách či násilné chování. Na základě výše uvedených kritérií je nutné hledat vhodného poskytovatele. Bez těchto znalostí může být následný výkon trestu podstatně ztížený a problematický. Pokud by s odsouzeným nebyly předjednány podmínky výkonu trestu, mohlo by to mít vliv na jeho ochotu a motivaci tento trest vykonat, čímž se zvyšuje pravděpodobnost neplnění podmínek trestu. Demotivace se ovšem nemusí týkat pouze odsouzeného, ale i samotných poskytovatelů, kteří musí odsouzenému vysvětlit jeho pracovní náplň a kontrolovat jím provedenou práci. Poskytovatelé pak ztrácí zájem o spolupráci s odsouzenými a spolupráci ukončují i pro případy do budoucna.⁸²

Takto popsaný postup se začal uplatňovat na základě změny TZ provedenou novelou č. 220/2021 Sb., s účinností k 1. 1. 2022, kdy v § 336a TZ je popsáno stanovení podmínek výkonu trestu obecně prospěšných prací. Tato změna byla provedena zejména z důvodu nevhodného řazení jednotlivých kroků přípravy a realizace výkonu tohoto trestu. Problematické byly i časové prodlevy mezi změnou podmínek výkonu trestu a reakcí na ně v průběhu výkonu obecně prospěšných prací, a to bylo v důsledku překážky řádného výkonu tohoto trestu. V důsledku takto provedených změn došlo k urychlení a zjednodušení tohoto procesu, kdy došlo k přenesení určitých pravomocí spojených s nařízením výkonu trestu obecně prospěšných prací a změnou místa výkonu obecně prospěšných prací ze soudu na probačního úředníka. Současná právní úprava tak prohlubuje individualizaci podmínek výkonu trestu obecně prospěšných prací, jelikož se v první řadě dává možnost odsouzenému, aby se s probačním úředníkem na konkrétních podmínkách výkonu trestu obecně prospěšných prací domluvil. V případě, že nedojde mezi probačním úředníkem a odsouzeným ke shodě, uplatní se postup, kdy soud autoritativně výkon trestu obecně prospěšných prací nařídí usnesením, proti kterému není přípustná stížnost. Odsouzený tedy nepřichází o možnost soudního přezkumu ani nedochází k odnětí práva na zákonného soudce. Případná změna podmínek v průběhu výkonu trestu, bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o překážku na straně odsouzeného nebo objektivní skutečnost nezávislou na jeho vůli, je svěřena probačnímu úředníkovi ovšem pouze se souhlasem odsouzeného. Všechny změny jsou možné pouze v mezích pravomocného rozsudku.

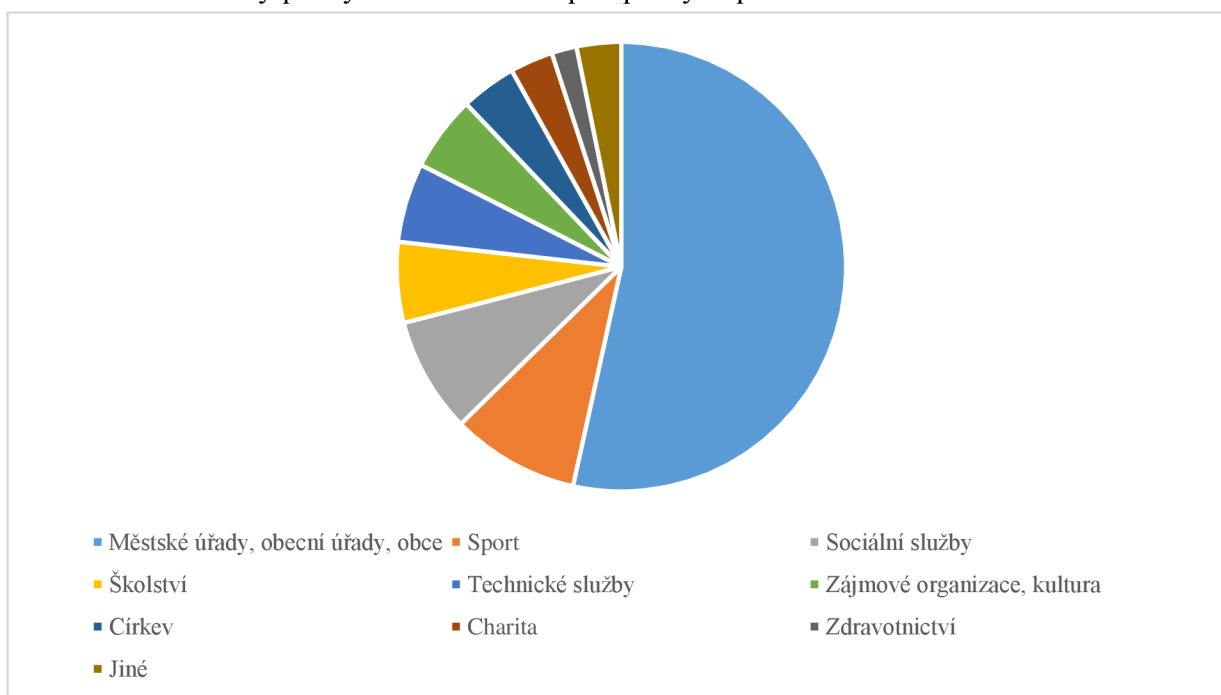
---

⁸² SCHEINOST, Miroslav, VÁLKOVÁ, Helena. *Sankční politika a její uplatňování*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 101-103.

To znamená, že nelze měnit druh ani výměru trestu obecně prospěšných prací. O jakékoliv změně musí bezodkladně probační úředník informovat příslušný soud. Přičemž soud rozhoduje o změně místa a druhu práce vždy na základě podrobné zprávy probačního úředníka.⁸³

Z praktických problémů z praxe jsem zjistil, že z pohledu Vodáka z PMS střediska Třebíč je největší problém z hlediska výkonu trestu obecně prospěšných prací zabezpečení dostatečného počtu vhodných pracovních příležitostí ve prospěch „*poskytovatele obecně prospěšných prací, kterým může být stát, kraj, obec nebo právnická osoba, která se zabývá vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochrannou zdravotní, požární ochranou, ochrannou životního prostředí, podporou a ochrannou mládeže, ochrannou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností a která tuto činnost vykonává k veřejně prospěšnému účelu.*“⁸⁴ Uvedení poskytovatelé nemají zákonnou povinnost nabídnout či poskytnout volné pracovní místo k výkonu trestu.⁸⁵

Graf struktury poskytovatelů obecně prospěšných prací v roce 2022.⁸⁶

⁸³ Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb. Obecná část, s. 45-50 (sněmovní tisk 624/0).

⁸⁴ § 62 odst. 3 TZ.

⁸⁵ FIRŠTOVÁ, Jana, ZÁMEK, David. *Prevence kriminality – nedílná součást systému vnitřní bezpečnosti*. Praha: Wolters Kluwer. 2021, s. 79.

⁸⁶ Probační a mediační služba České republiky. *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022* [online]. Praha, 2023. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf

Dle Vodáka není zájem zprostředkovat výkon trestu obecně prospěšných prací pro nespolehlivé osoby, které nemají mnohdy pracovní návyky a řádnou odpovědnost za vykonanou práci. Jako příklad uvedl natěračské práce pro Městský úřad v Moravských Budějovicích, kdy odsouzený při nátěru zábradlí postříkal neodborně a neúmyslně barvou vozidlo zaparkované v blízkosti prováděných prací, v důsledku čehož vznikla škoda na osobním motorovém vozidle ve výši 50.000 Kč. Na základě této negativní zkušenosti již městský úřad nemá zájem o výkon trestu obecně prospěšných prací ze strany odsouzených. Kontrolu výkonu u tohoto trestu provádí pracovník PMS. Dané oprávnění má spočívat v osobním kontaktu, ale není možné, aby fyzicky dohlížel na prováděné práce a není možné toto žádat i po poskytovateli.⁸⁷

Z důvodu víceleté praxe jsem požádal Mgr. Josefa Vodáka z PMS střediska Třebíč o vykonání odborného rozhovoru se záměrem zhodnocení praktické stránky výkonu trestu obecně prospěšných prací. Tento trest vnímá velice pozitivně, problematické je, jak již bylo uvedeno předjednání poskytovatele obecně prospěšných prací, kdy není zájem o pracovní činnost odsouzených. Z tohoto důvodu dochází k menší míře nařízení trestu ze strany soudů. Na otázku, zda je podle Vodáka trest schopen naplňovat svoji funkci a význam při ochraně společnosti a ve výchově a nápravě pachatele, uvedl, že trest má svůj výchovný efekt jak na pachatele trestné činnosti, tak na okolí. V mnoha případech bylo zaznamenáno, že odsouzený při výkonu trestu následně zůstal pracovat například ve zdravotnictví, čímž tento trest měl efektivní vliv na další zaměstnání odsouzeného.

---

⁸⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26.7. 2001, sp. zn.7 To 291/2001.

6 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce byl zaveden do českého právního řádu z důvodu postihu specifického druhu trestné činnosti páchané v souvislosti s konáním různých sportovních, kulturních a jiných společenských akcí s účinností od 1. 1. 2010. Původní vládní návrh trestního zákoníku tento trest neobsahoval. Byl iniciován až pozměňovacím návrhem v průběhu projednávání v Poslanecké sněmovně, které vypracovalo Ministerstvo vnitra ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti. Hlavní důvod zavedení uvedené sankce byla eliminace násilného a vandalského diváckého násilí na sportovních stadionech, v blízkosti stadionů, ale i při přepravě těchto „fanoušků“ na místa sportovních utkání a zpět. Trest představuje reakci zákonodárce na agresivní chování účastníků těchto akcí nejen při cestách na stadiony, samotném utkání, ale i na jiné kulturní a společenské akce.⁸⁸ Nejprve je třeba zdůraznit, že zavedení tohoto trestu je *ultima ratio* k eliminaci tohoto negativního společenského jevu. Je třeba si uvědomit, že primárně by měly nastupovat mimotrestní prostředky jako je prevence, což má v této oblasti široké uplatnění. Jako příklad lze uvést práci s mládeží, programy a spolupráce s fanoušky sportovních klubů, technické zabezpečení stadionů ve formě detektorů kovů a kvalitní kamerové systémy.

V ČR máme v současné době základní právní normu, která obecně formuluje základní povinnosti při pořádání sportovních podniků. Jedná se o zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů. V této právní úpravě jsou specifikována základní povinnosti vlastníka stadionu nebo provozovatele sportovního podniku, který musí přijmout všechna potřebná opatření k zajištění bezpečnosti osob, majetku a pořádku v průběhu sportovního podniku.⁸⁹ Na základě těchto povinností má provozovatel sportovního podniku právo uplatňovat vůči návštěvníkům takzvaný „*princip pána domu*“. Co se týče sankcí, které právní norma obsahuje, je zcela bezpochyby nejvýraznější pravomoc Ministerstva vnitra rozhodnout o tom, že konkrétní sportovní podnik se v případě nesplnění či porušení zákonných povinností pro pořádání sportovních podniků uskuteční bez účasti návštěvníků. Tato sankce může být uložena po dobu až jednoho roku. Je tedy otázkou, zda se tento nástroj skutečně efektivně využívá? Z praxe můžeme zjistit, že se mnohdy dávají „druhé“ šance a ne vždy je tato sankce včas uplatněna.⁹⁰ Policie ČR má právo na úhradu nákladů vynaložených na obnovu veřejného pořádku od vlastníka stadionu nebo provozovatele sportovního podniku, pokud bylo

⁸⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 964.

⁸⁹ § 7a zákona č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁰ Poslední výstraha pro Spartu. Hrozí jí, že venku bude hrát bez fanoušků [online]. Sport.cz, 10. května 2018 [cit. 17. června 2023]. Dostupné z: <https://www.sport.cz/clanek/fotbal-ceska-1-liga-posledni-vystraha-pro-spartu-hrozi-ji-ze-venku-bude-hrat-bez-fanousku-988121>.

prokázáno, že nebylo učiněno vše potřebné k eliminaci protiprávního jednání.⁹¹ Pořadatel má dále povinnost vydat a zveřejnit návštěvní řád, ve kterém podle místních podmínek stanoví pravidla pro vstup na stadion. Tím může pořadatel při důsledné kontrole a dodržování podmínek zabránit vstupu osob na stadion, které jsou zjevně pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek a mohou i jinak porušovat návštěvní řád. Jak je patrné z těchto oprávnění, pořadatel sportovních akcí má možnost nepustit rizikové osoby na stadion. Dále došlo k uzavření „Dohody o spolupráci k zajištění bezpečnosti a pořádku při fotbalových utkání“ mezi Policií ČR, Ligovou fotbalovou asociací a Fotbalovou asociací ČR, která však neobsahuje žádné možnosti vynucení či sankcí za nedodržení podmínek v dohodě.⁹² Je tedy zřejmé, že pořadatelé sportovních akcí mají určité možnosti jak eliminovat a předcházet diváckému násilí.

Problém s fotbalovým chuligánstvím v rámci Evropy byl řešen od počátku 60. let 20. století, zejména ve Velké Británii. Z důvodu neúnosné eskalace diváckého násilí na sportovních zápasech bylo přijato několik zákonů a bezpečnostních opatření, které měly za cíl zavést evidenci fanoušků, zákaz prodeje alkoholických nápojů na stadionech při sportovních podnicích, vyhrazení míst na stadionech pouze pro sezení a zejména nevpustění osob na stadion pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek a osob, které v minulosti porušily návštěvní řád.⁹³

V mnoha evropských zemích vyřešili tyto problémy důslednou a profesionální pořadatelskou službou, adresným ticketingem nebo databází krevních řečišť.⁹⁴ Zahraniční koncepce boje proti diváckému násilí je primárně založena na větším zapojení soukromého sektoru do ochrany veřejného pořádku, bezpečnosti a menším zapojením státní policie.

Přes všechna možná řešení, která jsou přijata v zákoně o podpoře sportu a zkušeností ze zahraničí, bylo nutností ze strany zákonodárce zavést trest zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

---

⁹¹ § 7b zákona č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹² GREGOR, Martin, MARTÍNKOVÁ, Iveta. Policejní prezident podepsal dohodu se zástupci FAČR a LFA [online]. Policie.cz, 22. března 2017 [cit. 17. června 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/policejni-prezident-podepsal-dohodu-se-zastupci-facr-a-lfa.aspx>.

⁹³ SMOLÍK Josef. *Fotbalové chuligánství. Historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary: VNP, 2008, s. 14-51.

⁹⁴ MÁDL, Luděk. Fotbal zavírá za trest stadiony, protože si neví rady s chuligány [online]. Seznam Zprávy, 2. srpna 2019 [cit. 17. června 2023] Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fotbal-zavira-za-trest-stadiony-protoze-si-nevi-rady-s-chuligany-funkcni-reseni-pritom-hazi-pod-stul-76744>.

6.1 Zákonné podmínky

Podstata trestu podle § 76 TZ je, že soud může uložit zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, pokud se pachatel dopustil úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou takové akce. Nejčastěji se jedná o trestné činy výtržnictví (§ 358 TZ), poškození cizí věci (§ 228 TZ), rvačka (§ 158 TZ), ublížení na zdraví (§ 146 TZ), násilí proti úřední osobě (§ 325). Pojmy uvedené v ustanovení § 76 odst. 1 TZ zákon přesně nevymezuje. Sportovní akce jsou v komentáři specifikovány jako organizované sportovní události, respektive soutěže s účastí diváků. Účast diváků není nutně podmíněna úplatností, to znamená, že se může vztahovat i na sportovní podniky, kde se nevybírá vstupné. Kulturní akce jsou širokým pojmem, je zde myšleno, že se jedná o navštěvované akce za účasti diváků s určitým zaměřením, jako jsou hudební koncerty, filmové produkce, umělecké výstavy či divadelní představení. Dalším pojmem jsou jiné společenské akce. Tento termín je v komentáři vymezen jako akce jiného druhu, při nichž dochází k uspokojování společenských potřeb, k sociální interakci jako jsou diskotéky, plesy, lidové zábavy, pietní akty či svatby. Z těchto společenských akcí je nutno odlišit například shromáždění občanů za účelem demonstrace, na které se vztahuje zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím.⁹⁵

Zákon umožňuje uložit tento trest až na 10 let (§ 76 odst. 1 TZ). Jeho uložení je ale podmíněno spácháním úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou takové akce. Tato příčinná souvislost mezi úmyslným spácháním trestného činu a návštěvou na této akci musí být v pozici diváka, nikoliv například v roli účinkujícího. V případě spáchání trestné činnosti v roli sportovců, pořadatelů či hudebníků, je možný postih těchto osob trestem zákazu činnosti. Dalším možným příkladem příčinné souvislosti může být i organizovaný souboj fanoušků dvou klubů, který je domluvený na jiný den než sportovní utkání.⁹⁶ Uvedené ustanovení je pojato velice široce a díky tomu se nevztahuje pouze na stadiony, ale může být tento čin spáchán už i při cestě nebo odjezdu z takové akce. I poměrně dlouhá doba trestu může mít pro potencionální pachatele odstrašující účinek. Toto tvrzení lze podložit stanoviskem Nejvyššího soudu, že trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce by měl být aplikován jako účinný prostředek individuální a generální prevence, a to z důvodu, že „*Krátkodobé nepodmíněné tresty přes jejich určitý odstrašující účinek neposkytují dostatek času k převýchově*

---

⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 963-968.

⁹⁶ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020, s. 907.

*odsouzeného, a proto jsou z hlediska individuální a generální prevence často kontraproduktivní.*⁹⁷

Jako samotný může soud trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložit, pokud vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba (§ 76 odst. 2 TZ). Uložení trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce není vyloučeno s jakýmkoliv jiným druhem trestu v souladu s ustanovením § 53 odst. 1 TZ. Vzhledem k tomu, že trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce je často označován jako doplňkový neboli trest vedlejší, není ani v odborné literatuře tomuto trestu věnována taková pozornost.⁹⁸

Podstata trestu spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje účast na stanovených sportovních, kulturních a jiných společenských akcích (§76 odst. 3 TZ). V souladu s ustanovením § 77 odst. 1 TZ je, že *„odsouzený při výkonu trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce povinen spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu stanoví, zejména postupovat podle stanoveného probačního plánu, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství, a považuje-li to probační úředník za potřebné, dostavovat se podle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce k určenému útvaru Policie České republiky“*. Z uvedeného ustanovení vyplývá povinnost probačního úředníka na resocializační působení se zaměřením na určitý program sociálního výcviku a převýchovy a dodržování kontrol trestu odsouzeného. V případě, že je zjištěno, že odsouzený porušil uložený zákaz vstupu na akci, dopustí se spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 odst. 1 písm. e TZ). K porušení uloženého trestu zákazu vstupu dochází pouze minimálně, a to maximálně jednou osobou za rok.⁹⁹ Doba, po kterou odsouzený nerespektoval uložený zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, se do výkonu trestu nezapočítává (§77 odst. 2 TZ).

6.2 Praktické problémy

Jak již bylo zmíněno, výkon trestu od soudu má výhradně svěřený v gesci PMS a je upraven v § 350i a § 350j TŘ. Pozitivně lze hodnotit pravomoc probačního úředníka rozhodnout o možnosti stanovit odsouzenému povinnost dostavovat se na stanovenou policejní služebnu

⁹⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012, [R 9/2014 tr.].

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019, s. 168.

⁹⁹ CHROMÝ, Jakub. *Devět let s trestem zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce*. Trestněprávní revue, 2019, č. 6, s. 122

v době bezprostředně související s konáním zakázané akce, považuje-li to probační úředník za potřebné.

Při aplikaci tohoto ustanovení podle Mgr. Josefa Vodáka z PMS Třebíč, je klíčová spolupráce s pracovníkem oddělení služby kriminální policie a vyšetřování, který má v gesci problematiku extremismu. Tato spolupráce je nutná pro získání informací pro rozhodnutí, zda dojde k nařízení dostavení odsouzeného k určenému útvaru Policie ČR. Daný pracovník Policie ČR na každém územním odboru v rámci ČR má podrobné informace k rizikovým sportovním utkáním. Dále disponuje informacemi k rizikové fanouškovské základně a možné predikci rizikového chování odsouzeného z okolního prostředí. Zjišťuje aktivitu odsouzeného a styky s ostatními rizikovými fanoušky vždy v nezbytném rozsahu se zaměřením na divácké násilí. Neméně důležitá je práce probačního úředníka s odsouzeným, a to získávání a objektivizace informací týkajících se jeho aktuální situace, ale zejména i jeho motivace a podpora ke změně přístupu k jeho bytí a vedení řádného života. S odsouzeným je zpracován probační plán trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, který by měl být odsouzeným postupně naplňován.¹⁰⁰ Probační úředník pravidelně informuje soud o průběhu trestu zákazu vstupu prostřednictvím zpráv.

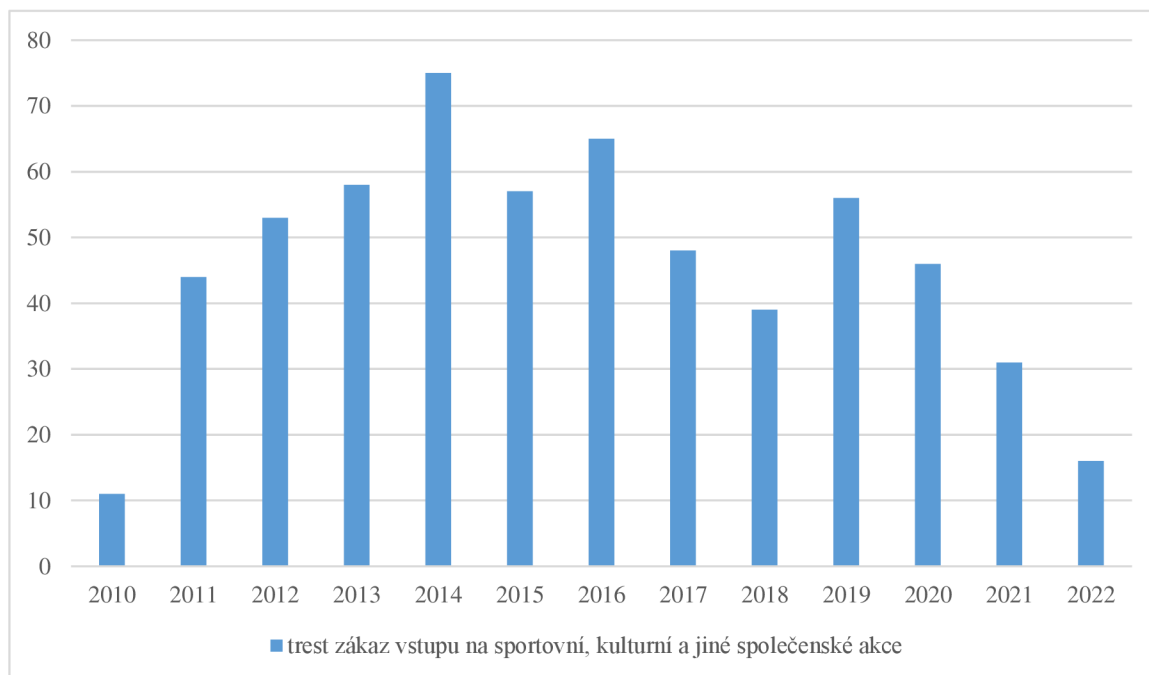
Podle Vodáka je z některých středisek PMS avizován problém, a to z regionů silných fanouškovských základen okolo klubů FC Baník Ostrava, AC Sparta Praha nebo SK Slavia Praha v případě, že se u určeného útvaru Policie ČR setká více odsouzených. Odsouzení se zdržují na recepci, kde na ně dohlíží policisté, ale dochází k setkávání s občany, kteří přišli v danou dobu řešit své problémy. Díky moderním mobilním telefonům, na kterém si odsouzení pustí přenos sportovního utkání, to mnohdy vypadá na útvech Policie ČR jako na sportovním utkání. Policie ČR nemá kapacitní ani personální možnosti umístit či rozmístit odsouzené k dohledu nad výkonem trestu. Tento problém je však pouze regionální, jelikož pachatelé tohoto druhu trestné činnosti se rekrutují z fanouškovských základen oblíbených sportovních klubů, kde tráví svůj volný čas na domácích zápasech a cestují za svým klubem na venkovní zápasy.

Při konzultaci s Vodákem bylo zjištěno, že v ČR v roce 2022 bylo uloženo 16 trestů zákazů vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. V porovnání s rokem 2021 se jedná o pokles o 15 uložených trestů, avšak aktivních zákazů bylo v roce 2022 celkem 51 (trvající zákazy z let minulých). Od roku 2010 bylo tedy evidováno celkem 594 zákazů vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

---

¹⁰⁰ PMS. Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Metodický pokyn MP 8/2022.

Graf vývoje počtu uloženého trestu zákazu vstupu v letech 2010–2022.¹⁰¹

Z důvodu mnohaleté praxe jsem požádal Mgr. Josefa Vodáka z PMS střediska Třebíč o vykonání odborného rozhovoru se záměrem zhodnocení praktické stránky výkonu trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Dle názoru Vodáka tohoto druhu trestné činnosti se dopouštějí specifictí pachatelé, kteří zpravidla nepáchají majetkovou nebo drogovou kriminalitu. Tento trest vnímá velice pozitivně, protože osoba, která se dopouštěla diváckého násilí, má vstup na tyto akce zakázánou. Problematické v některých případech bývá při výkonu kontroly nad tímto trestem, že odsouzený může místo fotbalu začít chodit na hokejová utkání. V rámci kontroly je nutná kvalitní a úzká spolupráce s pracovníkem služby kriminální policie a vyšetřování.

Na otázku, zda je podle Vodáka trest schopen naplňovat svoji funkci a význam v ochraně společnosti a ve výchově a nápravě pachatele, uvedl, že trest bezesporu má svůj odstrašující a výchovný potenciál. Ze strany PMS je pozitivně vnímán jako jeden z nástrojů eliminace diváckého násilí.

Na otázku, jaké další možnosti by viděl ze své praxe k eliminaci diváckého násilí, uvedl, že by přivítal větší angažovanost a spolupráci sportovních klubů při práci s fanoušky, ale zejména zlepšení stavebně technického zabezpečení stadionů.

Na základě těchto zjištěných skutečností jsem požádal o zhodnocení problému diváckého násilí na celorepublikové úrovni pplk. Mgr. Martin Nižníka – radu odboru obecné kriminality,

¹⁰¹ Probační a mediační služba České republiky. *Přehled agend Probační a mediační služby* [online]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/statistiky/>.

úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejní prezidia ČR, který má v gesci tuto problematiku.

Ze strany Policie ČR je dle Nižníka nejvíce spatřován problém se stále pokračujícími excesy ze strany pořadatelských služeb. Na některých stadionech nejvyšší fotbalové ligy do současné doby neodpovídá infrastruktura požadovaným standardům bezpečnosti. Dále budou probíhat jednání se zástupci Českého hokeje za účelem zřízení bližší spolupráce mezi státními a soukromoprávními subjekty zajišťující organizaci hokejových utkání, a to ve formě obdobné dohody, kterou Policie ČR uzavřela s Fotbalovou asociací ČR a Ligovou fotbalovou asociací.

Klíčový bod k eliminaci diváckého násilí ze strany Policie ČR dle Nižníka budou jednání s Úřadem na ochranu osobních údajů pod hlavičkou expertní skupiny Ministerstva vnitra pro kontrolu diváckého násilí za účelem odstranění překážek k připravované novelizaci zákona č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu ve znění pozdějších předpisů. Hlavním smyslem je legislativní ošetření možnosti zřídit databázi rizikových osob a následného vynucování udělených zákazů vstupu na sportovní stadiony.

Závěr

Problematicke alternativních trestů je dlouhodobě věnovaná značná pozornost a je stále aktuálním a hojně diskutovaným tématem. Právní úprava, která tuto problematiku upravuje, prochází neustále různými změnami. To nejzásadnější hodnocení lze provést z úhlu několika pohledů, které se od sebe mohou odlišovat, a to z pohledu společnosti, trestní politiky, obětí TČ a také pachatele protiprávního jednání. Alternativní tresty nejsou důsledky moderních trendů trestní politiky, ale naopak jsou směrem, který je výsledkem dlouhodobého procesu, který vychází z negativních konotací spojených s ukládáním nepodmíněného trestu odnětí svobody. Postavení alternativních trestů je v současném systému trestní justice zvláštním způsobem rozporuplné. Na jednu stranu můžeme vyčíst z trestní politiky státu žádoucí tlak na zvýšení počtu odsouzených, kteří by měli vykonávat alternativní trest a na druhou stranu z takto provedené analýzy alternativních trestů, z jejich výkonu a kontroly je patrná řada komplikací, výkladových nejasností a mnohdy i problémů spojených s výkonem alternativních trestů a kontroly ze strany PMS.

Dle obecných ekonomických faktů je zřejmé, že výkon trestu na svobodě je pro společnost mnohem levnější než jeho pobyt ve vězení. Vězeňskou službu, ale defacto každého občana ČR stojí denní náklady na jednoho vězně přibližně 1.900 Kč. Alternativní tresty mají bezesporu i nejrůznější společenské přínosy, a to především zachování pozitivních sociálních vazeb, pracovních návyků a aktivit, které mohou vést k náhradě škody, kterou pachatel svým jednáním způsobil a tím i vyřešení konfliktu mezi pachatelem, poškozenou osobou a společností. Větší diskuze a informovanost o provedených analýzách by měla přispět mimo jiné k posílení důvěry soudců a státních zástupců v institut alternativních trestů, jejich využívání ve větší míře oproti nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Účinnost a význam alternativních trestů jsou do značné míry závislé na ochotě či připravenosti společnosti vytvářet pro její uplatňování vhodné podmínky. Proto by se ze strany PMS měly hledat účinné způsoby, jak svou činnost související s alternativními tresty přiblížit co nejsrozumitelněji nejširší veřejnosti a získat pro jejich uplatňování potřebnou podporu.

Cílem této diplomové práce bylo zhodnocení výhod či nevýhod alternativních trestů co do významu s návrhy *de lege ferenda*, stejně jako to, které konkrétní problémy se vyskytují při aplikaci alternativních trestů v praxi. Na praktickou stránku problematiky byl dán značný důraz ve smyslu odborného rozhovoru s pracovníkem PMS Třebíč. Právní úpravu alternativních trestů považují po provedené analýze za celkem zdařilou, avšak u několika trestů bych navrhoval dílčí změny *de lege ferenda*.

Prostor pro zlepšení spatřuji v celorepublikové a jednotné koncepční práci s pachateli v probačních programech. V některých regionech jsou vytvářeny probační programy jak již zmíněný „Probační program Most“, kdy existuje možnost, aby soud, po úspěšném vykonání akreditovaného probačního programu ze strany pachatele zrušil přiměřené omezení, přiměřené povinnosti, výchovné opatření či samotný dohled při výkonu trestu podmíněného odsouzení s dohledem dle § 85a TZ. Z tohoto důvodu mají pachatelé snahu úspěšně vykonat akreditovaný probační program, díky kterému dojde ke zmírnění dříve uložených podmínek. Jako o možné změně do budoucna by se dalo uvažovat o sjednocení těchto probačních programů, které by byly garantovány ze strany PMS a byly by ve všech regionech stejné v rámci ČR.

V oblasti podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem jsem při odborném rozhovoru zjistil, že v aplikační praxi v práci s pachateli činí problém v některých případech kumulující se jednotlivé alternativní tresty ukládané ze strany soudů. V praxi dochází u některých pachatelů, kteří se dopouštějí recidivy páčání trestné činnosti, ke kumulaci alternativních trestů. Na takové pachatele nemá ukládání alternativních trestů žádné výchovné působení. Dle názorů pracovníků z praxe by bylo vhodnější nekumulovat alternativní tresty u některých pachatelů, kteří opakují trestnou činnost. Jsem zastáncem názoru, že by měl následovat krátkodobý trest odnětí svobody, který by měl mnohem výchovnější efekt na pachatele.

V rámci trestu domácího vězení považuji za problematické to, že je v některých případech ukládán nevhodně. Řešením by mohlo být uzákonění povinnosti vyžádat si zprávu probačního úředníka, kdy soud rozhoduje rozsudkem, jako je tomu v případě rozhodování trestním příkazem, aby bylo náležitě zjištěno, zda jsou naplněny požadavky pro řádný výkon trestu. Důležitá je také otázka nastavení vhodné výměry ukládaného trestu, protože s rostoucí délkou klesá motivace odsouzeného k řádnému výkonu a tím zároveň dochází i k poklesu úspěšnosti výkonu trestu. V práci bylo rovněž pracováno se statistickými údaji, ze kterých vyplývá, že i díky zrušení elektronického monitorovacího systému, který byl u nás provozován od září 2018 do listopadu 2021, došlo k propadu v počtu uložených trestů domácího vězení. Elektronický monitorovací systém je využíván ve většině vyspělých evropských států, kde hraje klíčovou roli při kontrole odsouzených. V ČR tak opět při absenci elektronického monitoringu provádí kontrolu výkonu trestu probační úředník formou namátkových kontrol, což do značné míry přispívá k neochotě soudců tento trest ukládat. Z těchto důvodů považuji za důležité zajistit nového dodavatele elektronického monitorovacího systému.

Alternativní trest, který má bezesporu viditelný přínos pro společnost, je trest obecně prospěšných prací. V aplikační praxi však není ze strany soudů plně využíván. Provedenou

analýzou procesu ukládání tohoto trestu jsem zjistil, že není ze strany poskytovatelů k výkonu trestu dostatečný zájem a motivace pro nabídku takového pracovního místa. Jako jedna z možností *de lege ferenda* by mohlo být do právní úpravy zanést povinnost poskytovatelům obecně prospěšných prací, kteří se potýkají s nedostatkem pracovních sil, umožnit vykonat trest pro odsouzené. Motivací pro tyto poskytovatele by mohlo být například určité daňového zvýhodnění.

Vzhledem k tomu, že trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce není považován za hlavní alternativní trest, jeho primární role v boji s diváckým násilím je neoddiskutovatelná. V návaznosti na analýzu trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce je patrné, že k efektivnímu vynucení a dohledu na trest zákazu vstupu by přispěla *de lege ferenda* databáze osob, které mají uložen trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce s novelou zákona č. 115/200 Sb., o podpoře sportu ve znění pozdějších předpisů a tím by se zvětšila možnost a usnadnění realizace kontroly nad výkonem trestu PMS. Jako další problematická oblast je v některých regionech okolo fotbalových klubů s problematou fanouškovskou základnou při výkonu trestu to, že Policie ČR nemá kapacitní ani personální možnosti umístit či rozmístit odsouzené k dohledu nad výkonem trestu. Na základě těchto poznatků bych navrhoval dílčí změnu *de lege ferenda*, kdy by se k zabezpečení výkonu tohoto trestu zapojilo více subjektů vedle Policie ČR, kde by byla možnost provádět dohled nad výkonem toho trestu

Závěrem lze uvést, že význam alternativních trestů v ČR v trestním právu je bezesporu přínosný a nenahraditelný. Je však třeba mít na paměti, že každá společnost bude vždy mít určitou skupinu pachatelů, která musí být izolována od ostatních členů společnosti, takže trest odnětí svobody bude mít bezesporu své nepostradatelné místo v trestním právu i v budoucnu. Uplatňování restorativních principů v praxi závisí na tom, jak jednotliví soudci, státní zástupci, ale i policisté přijmou a využijí těchto principů ve své práci a překonají své zakořeněné retributivní stereotypy za pomoci a součinnosti PMS, která má svoji nenahraditelnou roli.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- BARBOŘÍK, Michal. *Trest obecně prospěšných prací – aktuální problémy a jejich řešení*. Trestní právo, 2006, roč. 11, č. 5.
- DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Vyhodnocení procesu spuštění monitoringu*. Praha: IKSP, 2021, 217 s. ISBN 978-80-7338-195-0.
- DOUBRAVOVÁ, Dagmar a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ, 2001, 180 s. ISBN 80-902998-0-6.
- DRÁPAL, Jakub a kol. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 456 s. ISBN 978-80-7676-066-0.
- ENGELMANN, Jan. *Trestní zákoník s komentářem*. Český Těšín: Poradce, 2019, č.5-7, 768 s. ISBN 977-12-1124-302-9.
- FIRSTOVÁ, Jana., ZÁMEK, David. *Prevence kriminality – nedílná součást systému vnitřní bezpečnosti*. Praha: WoltersKluwer, 2021, 204 s. ISBN 978-80-7676-058-5.
- CHROMÝ, Jakub. *Devět let s trestem zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce*. Trestněprávní revue, 2019, č. 6.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019, 586 s. ISBN 978-80-7502-354-4.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 6 vydání. Praha: Leges, 2017, 976 s. ISBN 978-80-7502-236-3.
- JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges. 2017, 1312 s. ISBN 978-80-7502-230-1.
- KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 968 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
- KUCHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
- LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ s. r. o., 2007, 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5.
- MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva*. 3. vydání. Praha: Linde, 2002, 1842 s. ISBN 80-7201-377-7.

- MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Využití restorativních programů u závažné trestné činnosti*. Státní zastupitelství, 2014, č. 6.
- MOUDRÝ, Petr. *Vliv vybraných druhů trestů na resocializaci odsouzených – 2. část*. Trestněprávní revue, 2021, č. 4.
- SCHEINOST, Miroslav, VÁLKOVÁ, Helena. *Teoretické trestně politické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015.
- SCHEINOST, Miroslav, VÁLKOVÁ, Helena. *Sankční politika a její uplatňování*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, 193 s. ISBN 978-80-7338-154-7.
- SMOLÍK, Josef. *Fotbalové chuligánství. Historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary: VNP, 2008, 240 s. ISBN 978-80-903556-3-7.
- SOTOLÁŘ, Alexandr a kol. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, 468 s. ISBN 80-7179-350-07.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4720 s. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. *K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Trestněprávní revue, 2012, č. 11-12.
- ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, 464 s. ISBN 978-80-8757-693-9.
- ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, 3376 s. ISBN 978-80-7400-807-8.
- ŠTERN, Pavel a kol. *Probace a mediace: možnost řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
- TOMÁŠEK, Jan a kol. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, 180 s. ISBN 978-80-7338-163-9.
- TOMÁŠEK, Jan a kol. *Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, 142 s. ISBN 978-80-7338-183-7.
- VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 66 s. ISBN 80-210-4056-4.

Právní předpisy:

Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb. Obecná část (sněmovní tisk 624/0).

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu trestního zákoníku. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2008, V. volební období, sněmovní tisk 410/0.

Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb. Zvláštní část, sněmovní tisk 453/0.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Vyhláška č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a využitím elektronického systému a způsob jejich úhrady, ve znění účinném k 1. 1. 2022.

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 220/2021 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 4 Tz 16/2013, [R 2/2015 tr.]

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012, [R 9/2014 tr.]

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26.7. 2001, sp. zn.7 To 291/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2022, sp. zn. 3 Tdo 1068/2022.

Internetové zdroje

BREZOVSÁ, Katarina. *Počet vězňů roste, Česko má čtvrtou nejvyšší míru uvěznění v Evropské unii* [online]. Český rozhlas, 25. dubna 2023 [cit. 10. června 2023]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/pocet-veznu-roste-cesko-ma-ctvrtou-nejvyssi-miru-uvezneni-v-evropske-unii-8781281>.

Česká tisková kancelář. *Počet vězňů v Česku je podle premiéra příliš vysoký a je to potřeba změnit* [online]. Česká justice, 30. ledna 2023 [cit. 10. června 2023]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/01/pocet-veznu-v-cesku-je-podle-premiera-prilis-vysoky-a-je-to-potreba-zmenit/>.

Česká justice. *O dodávání elektronických náramků pro domácí vězně usiluje jeden zájemce.* [online]. [cit. 17. června 2023] Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/04/o-dodavani-elektronickych-naramku-pro-domaci-vezne-usiluje-jeden-zajemce/>.

MÁDL, Luděk. *Fotbal zavírá za trest stadiony, protože si neví rady s chuligány* [online]. Seznam Zprávy, 2. srpna 2019 [cit. 17. června 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fotbal-zavira-za-trest-stadiony-protoze-si-nevi-rady-s-chuligany-funkcni-reseni-pritom-hazi-pod-stul-76744>.

Ministerstvo spravedlnosti. Statistiky [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/statistiky2>.

Oblastní charita Třebíč. Probační programy MOST [online]. [cit. 28. června 2023]. Dostupné z: <https://trebic.charita.cz/nase-sluzby/probacni-programy-most/>.

GREGOR, Martin, MARTÍNKOVÁ, Iveta. *Policejní prezident podepsal dohodu se zástupci FAČR a LFA* [online]. Policie.cz, 22. března 2017 [cit. 17. června 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/policejni-prezident-podepsal-dohodu-se-zastupci-facr-a-lfa.aspx>.

Poslední výstraha pro Spartu. Hrozí jí, že venku bude hrát bez fanoušků [online]. Sport.cz, 10. května 2018 [cit. 17. června 2023]. Dostupné z: <https://www.sport.cz/clanek/fotbal-ceska-1-liga-posledni-vystraha-pro-spartu-hrozi-ji-ze-venku-bude-hrat-bez-fanousku-988121>.

Probační mediační služba České republiky. Statistiky, *Přehled agend probační a mediační služby* [online]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/statistiky/>.

Probační a mediační služba České republiky. *Výroční zpráva za rok 2020* [online]. Praha, 2021. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/11/onas_zakladdokumenty_vyrocnizprava_2020_211111.pdf.

Probační a mediační služba ČR. *Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025* [online]. Praha. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/2017_koncepce_pm_do_roku_20251.pdf.

Probační a mediační služba České republiky. *Resocializační programy* [online]. [cit. 27. června 2023]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/resocializacni-projekty/>.

Vězeňská služba České republiky. *Statistické ročenky Vězeňské služby* [online]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

VICHEREK, Roman. *Účel trestu* [online]. epravo.cz, 22. března 2013 [cit. 10. června 2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>.

Ostatní

Probační a mediační služba České republiky. Probační dohled. Metodický pokyn MP 2/2022.

Probační a mediační služba České republiky. Trest domácího vězení. Metodický pokyn MP 5/2022.

Probační a mediační služba České republiky. Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Metodický pokyn MP 8/2022.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá fenoménem alternativních opatření, která se snaží zavádět do praxe v posledních desetiletích sankční politika České republiky s nejnovějšími poznatky restorativní justice. Cílem práce je zhodnocení významu alternativních trestů za pomoci metod analýzy a komparace těchto alternativ vzhledem k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Práce je rozdělena celkem do šesti kapitol. První kapitola poskytuje exkurz do problematiky pojmu a účelu trestu, jeho historického vývoje na našem území a alternativním opatřením. Kapitola druhá je věnována Probační a mediační službě. V kapitolách tři až šest jsou potom analyzovány jednotlivé druhy alternativních trestů. Primárně je práce zaměřena na trest podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, domácího vězení, trest obecně prospěšných prací a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. V rámci analýzy jednotlivých druhů byla zachována stejná forma se zaměřením na aktuální statistické údaje z aplikační praxe. V závěrečné kapitole práce shrnuje nejzásadnější návrhy *de lege ferenda* k jednotlivým druhům alternativních trestů.

Seznam klíčových slov

Alternativní tresty, restorativní justice, retributivní justice, probační a mediační služba.

Abstract

This thesis deals with a phenomenon of alternative sentences which have been implemented in practice by the penal policy of the Czech Republic in the last decades referring to the newest findings of the restorative justice. This thesis is aimed at the evaluation of the alternative sentences using the methods of analysis and comparison to the unconditional imprisonment.

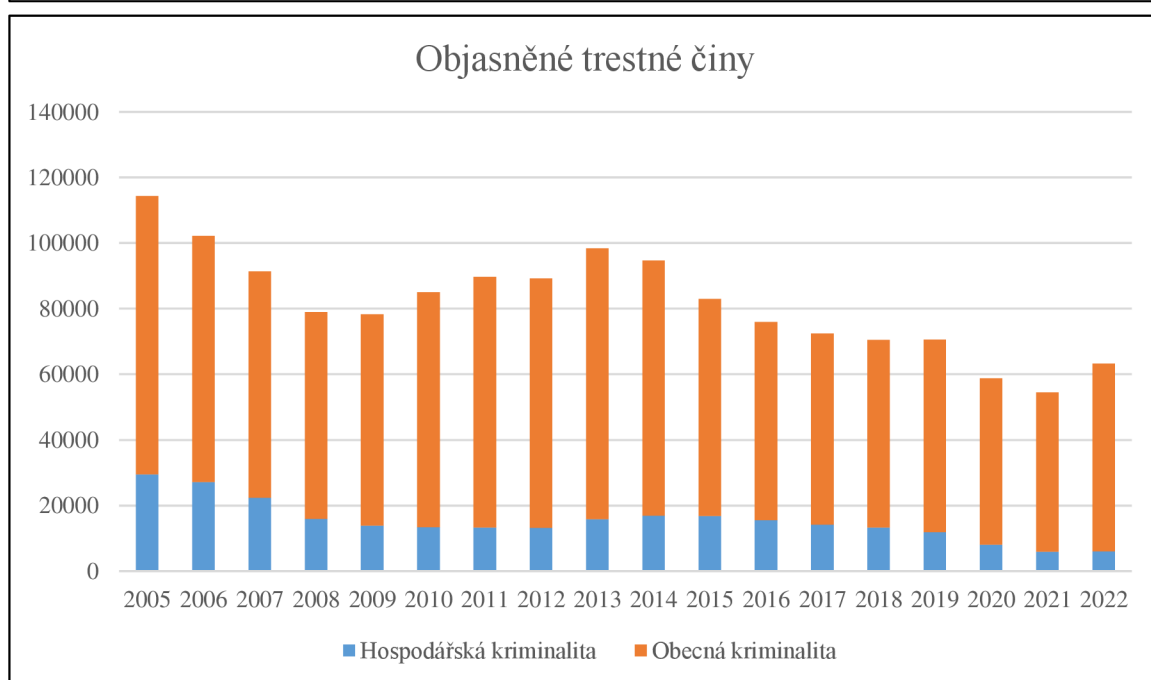
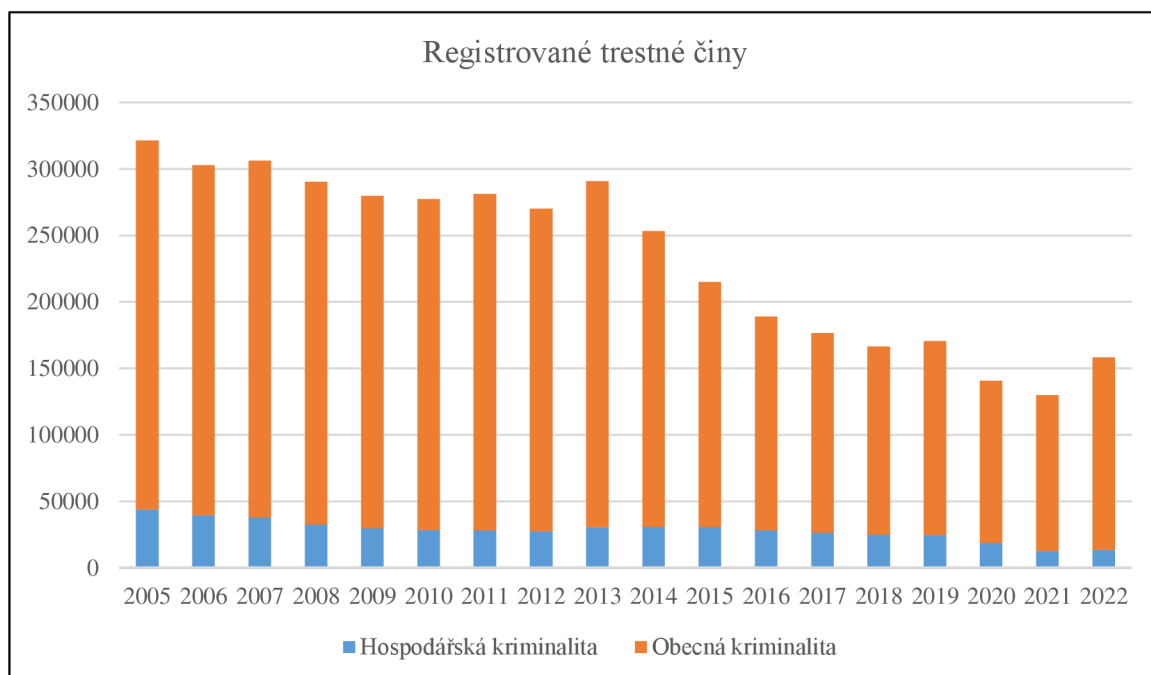
The thesis is divided into six chapters. The 1st chapter explores a meaning and a purpose of the penalty, also the historical development of the penalty and the punishment in the Czech territory and alternative sentences. The 2nd chapter describes the role of the Probation and Mediation Service. The 3rd chapter and the 6th chapter analyse the different types of alternative sentences. The thesis is mainly focused on the conditional suspended sentence with probation, home prison penalty, court-ordered community service and punishment for breaking the no-entry to sports, cultural and other social events ban. Every type of the penalty was analysed by the same way with aiming at the recent statistics gained of the applied practice. The last chapter summarizes the basic suggestions related to the different alternative sentences „de lege ferenda“.

Key words

Alternative sentences, restorative justice, retributive justice, Probation and Mediation Service.

Přílohy:

Příloha č. 1

Zdroj: Veřejná databáze Českého statistického úřadu